రామ కర్ణామృతము

రామ కర్ణామృతము

మొదటి అధ్యాయము

(1)

శ్రీ రామం త్రిజగద్గురుం సురవరం సీతామనోనాయకం
శ్యామాంగం శశికోటి పూర్ణవదనం చంచత్కళాకౌస్తుభం
సౌమ్యం సత్యగుణోత్తమం సుసరయూతీరే వసంతం ప్రభుం
త్రాతారం సకలార్థ సిద్ధి సహితం వందే రఘూణాం పతిం

(2)

శ్రీ రాఘవం దశరథాత్మజమప్రమేయం
సీతాపతిం రఘువరాణ్వయ రత్నదీపం
ఆజానుబాహుం అరవిందదళాయతాక్షం
రామం నిశాచర వినాశకరం నమామి

(3)

శ్రీ రామం బలవైరినీలచికురం స్మేరాననం[1] శ్యామలం
కర్ణాంతాయతలోచనం సురవరం కారుణ్యపాథోనిధిం[2]
శోణాంభోరుహ[3] పాద పల్లవయుగం క్షోణీతనూజాయుతం
రాజత్కుండల గండభాగ యుగళం రామం సదాహం భజే

(4)

శ్రీ రామం జగదేకవీరమమలం సీతామనోరంజనం
కౌసల్యా వరనందనం రఘుపతిం కాకుత్స్థ వంశోద్భవం
లోకానామభిరామ మంగళఘన వ్యాపార పారాయణం
వందేహం జగఘోరపాపనికరధ్వంసం[4] విభుం రాఘవం

---

[1] వికసించిన చిరునవ్వు గల ముఖము
[2] పాథము = నీరు ; పాథోనిధి = సముద్రము
[3] ఎర్రని తామరపువ్వు
[4] నికరము = సమూహము

(5)

శ్రీరామం జగదీశ్వరం జనకజాజానిం జనానందనం
జంతూనాం జనకం జనార్తిహరణం లోకేశ్వరం శాశ్వతం
ఆబాల్యాది మునీశ్వరైః పరివృతం జాజ్వల్యమానం సదా
జంఘాలం[5] జమదగ్ని సూను హరణం జాతానుకంపం భజే

(6)

శ్రీ రామో రఘునాయకో రఘువరో రాజీవనేత్రాంచితో[6]
రాజేంద్రో రఘుపుంగవో రఘుకులోత్తంసో[7] రఘూణాం పతిః
రామో రాక్షసనాశనోమితబలో రాకేందుపూర్ణాననో
రాజత్కింకిణికంకణాంకితకరో[8] రామస్సదాపాతునః

(7)

శ్రీ రామచంద్ర కరుణాకర రాఘవేంద్ర
రాజేంద్రచంద్ర రఘువంశ సముద్రచంద్ర
సుగ్రీవనేత్రయుగళోత్పల పూర్ణచంద్ర
సీతామనః కుముదచంద్ర నమో నమస్తే

(8)

శ్రీ రామం కరుణాకరం గుణనిధిం సీతాపతిం శాశ్వతం
పారావారగభీరమబ్జనయనం ప్రావృడ్ఘనశ్యామలం[9]
వీరశ్రేష్ఠమనామయం విజయినం విశ్వప్రకాశాత్మకం
ఘోరారిప్రకరాధిజ ప్రహరణం[10] కోదండరామం భజే

---

[5] త్వరగా నడచేవాడు
[6] అంచితము = గౌరవించబడ్డ
[7] ఉత్తంసః = శిరో భూషణము
[8] కింకిణికంకణాంకితకరః = చిరుగంటలున్న కంకణము ధరించిన చెయ్యి
[9] ప్రావృట్ = వర్ష ఋతువు
[10] ఘోరారి = ఇంద్రుడు; ప్రకరము = సహాయము ; అధిజ = ఎక్కుపెట్టిన విల్లు ; ప్రహరణం = యుద్ధము చేయుట

(9)
శ్రీ రామచంద్రేతి సలక్ష్మణేతి
నీలోత్పల శ్యామల కోమలేతి
ఆక్రోశతామస్త్వధునైవజిహ్వే
సీతాపతే రాఘవ రాఘవేతి
(10)
శ్రీ రామచంద్రే రమతామనోమే
రమాంగవామే విపదాంవిరామే
జితారిరామే ప్రణతారిరామే
గుణాభిరామే భువనైకరామే
(11)
శ్రీ రామచంద్ర రఘుపుంగవ రాజవర్య
రాజేంద్రరాజ సురనాయక రాఘవేశ
రాజాధిరాజ రఘునందన రామభద్ర
దాసోస్మ్యహంచ భవతశ్శరణాగతోస్మి
(12)
శ్రీ రామం సరసీరుహాక్షమమలం దూర్వాంకురశ్యామలం
విద్యుత్కోటినిభప్రభాంబరధరం వీరాసనాధిష్ఠితం
వామాంకోపరిసంస్థితాం జనకజామాలింగ్యతాం బాహునా
తత్వంచాపరపాణినా మునిగణానాజ్ఞాపయంతంభజే
(13)
శ్రీ రామః సకలేశ్వరో మమపితా సీతాచమాతామమ
భ్రాతా బ్రహ్మ సఖా ప్రభంజనసుతః పత్నీ విరక్తః ప్రియా
విశ్వామిత్రవిభీషణాదివశగా[11] మిత్రాణి భోదస్సుతో
భక్తిః శ్రీ హరిసంగతా[12] రతి సుఖం వైకుంఠమస్మత్పదం

---

[11] వశగాః = వశమైనవారు (రామునికి)
[12] సంగత = స్నేహము

(14)

శ్రీరామామల పుండరీకనయనం శ్రీ రామసీతాపతే
గోవిందాచ్యుత నందనందనముకుందానంద దామోదరా
విష్ణోరాఘువవాసుదేవనృహరే దేవౌఘు[13] చూడామణే
సంసారార్ణవ కర్ణధారక[14] హరే కృష్ణాయతుభ్యంనమః

(15)

రామంలక్ష్మణపూర్వజం రఘువరం సీతాపతిం సుందరం
కాకుత్స్థం కరుణాకరం గుణనిధిం విప్రప్రియం ధార్మికం
రాజత్కుండలమండితాననరుచిం రాత్రించరధ్వంసినం
శంపాకోటి[15] సమానకాంతివిలసన్మాయామృగఘ్నం భజే

(16)

రామం రత్నకిరీటకుండలధరం కేయూరహారాన్వితం
సీతాలంకృతవామభాగమతులం సింహాసనస్థం ప్రభుం
సుగ్రీవాది సమస్తవానరనతం సంసేవ్యమానం సదా
విశ్వామిత్ర పరాశరాది మునిభిః సంస్తూయమానం భజే

(17)

రామస్సీతాసమేతో విలసత్ హృదయే సానుజం రామమీడే
రామేణక్షీణపాపస్త్రివిధమపికృతం కర్మరామాయదద్యాం
రామాదన్యంనజానే నహికిమపి మహారామ నామ్నస్సమానం
రామే పశ్యామి విశ్వం భువనమనుదినం పాహిమాంవీరరామ

(18)

రామం రాజశిఖామణిం రఘుపతిం దేవారిదర్పాహరం
లోకానాం హితకారిణం గుణనిధిం కారుణ్యపుణ్యోదయం
ముక్తాపిద్రుమరత్న శోభితతనుం సౌందర్య హస్తాంబుజం
కౌసల్యాతనయం భజామి సతతం శ్రీ జానకీ నాయకం

---

[13] దేవతల దుఃఖము
[14] కర్ణ ధారక = ఓడ నడుపువాడు
[15] శంప = మెరుపు

(19)
రామం వీరాసనస్థం హృదయగతకరోదంచిత జ్ఞానముద్రం
జానున్యాసక్తహస్తం[16] క్షితివరతనయాభూషితం వామభాగే
షట్కోణేవ్యహరంతం[17] పవనసుతయుతం మానసేమానయంతం
సుగ్రీవే సేవమానే ధృఢశరధనుషా దక్షిణే లక్ష్మణేన
(20)
రామం సౌమిత్రిమిత్రం రఘుపతిమమలం రామచంద్రం రమేశం
రమ్యం శ్రీరాఘువేశం శుభలలితముఖం సుద్ధసత్వం సువీరం
సీతా సౌందర్య పాత్రం సురమునివినుతం నీరదేందీవరాభం
వందే వందారుఫాలం[18] రజనిచర హరం రమ్య కోదండరామం
(21)
రామం చందనశీతలం క్షితిసుతామోహాకరం శ్రీకరం
వైదేహీనయనారవింద మిహిరం సంపూర్ణచంద్రాననం
రాజానం కరుణాసమేతనయనం సీతామనస్స్యందనం
సీతాదర్పణచారుగండలలితం[19] వందే సదా రాఘువం
(22)
రామం శ్యామాభిరామం రవి శశి నయనం కోటిసూర్యప్రకాశం
దివ్యం దివ్యాస్త్రపాణిం శరముఖశరధిం చారుకోదండహస్తం
కాలంకాలాగ్ని రుద్రం రిపుకులదహనం విఘ్నవిచ్ఛేదదక్షం
భీమంభీమాట్టహాసం సకలభయహరం రామచంద్రం భజేహం
(23)
రామచంద్రచరితాకథామృతం
లక్ష్మణాగ్రజ గుణానుకీర్తనం
రాఘువేశతవపాద సేవనం
సంభవంతు మమ జన్మజన్మని

---

[16] జాను = మోకాలు
[17] మంత్ర శాస్త్రములోని షట్కోణ చక్రము
[18] వందారు = వందనార్హమైన ; ఫాలము = నుదురు
[19] అద్దము వంటి సీత చెక్కిళ్ళ పైన అందమైన కదలిక కలిగించే వాడు

(24)
రామోమత్కులదైవతం సకరుణం రామం భజే సాదరం
రామేణాఖిలఘోరపాపనిహతం రామాయతస్మై నమః
రామాత్ నాస్తి జగత్రయైకసులభో రామస్యదాసోస్మ్యహం
రామేప్రీతిరతీవమే కులగురో శ్రీ రామ రక్షస్వమాం
(25)
శ్రీ రామచంద్ర తవకీర్తిసురద్రుమస్య
తారాగణస్సుమనసః[20] ఫల మిందుబింబం
మూలంఫణాఫణిగతం[21] గగనంచమధ్యం
శాఖాదిశో భువనమండల వాలవాలం[22]
(26)
వైదేహీముదితోభిజాత పులకాం గాఢం సమాలింగయన్
వామేనస్తనచూచుకం పుళకితం వామంకరేణస్పృశన్
తత్వం దక్షిణ పాణినా కలితయా చిన్ముద్రయా బోధయన్
రామోమారుతిసేవిత స్మరతుమాం సామ్రాజ్యసింహాసనే
(27)
వామాంకస్థిత జానకీ పరిలసత్కోదండదండంకరే
చక్రం చోర్ధ్వకరేణబాహుయుగళే శంఖంశరందక్షిణే
బిభ్రాణం[23] జలజాతపత్రనయనం భద్రాద్రిమూర్ధ్నిస్థితం
కేయూరాదివిభూషితం రఘుపతిం రామం భజే శ్యామలం
(28)
వామేభూమిసుతా పురస్తుహనుమాన్పశ్చాత్సుమిత్రాసుత
శ్శతృఘ్నొ భరతస్చపార్శ్వదళయోర్వాయవ్యకోణ్యేపిచ
సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చయువరాట్ తారాసుతోజాంబవాన్
మధ్యేనీలసరోజకోమలరుచిం రామం భజే శ్యామలం

---

[20] నక్షత్రములే పూలు
[21] పాతాళానికి కింద భూమిని భరించు పాము పడగ
[22] చెట్టు యొక్క పాదు
[23] చూపించుట, కనపడుట

(29)
వైదేహీసహితం సుమద్రుమతలే హైమేమహామంటపే
మధ్యేపుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సంస్థితం
అగ్రేవాచయతిప్రభంజనసుతేతత్వంమునిభ్యఃపరం
వ్యాఖ్యాతంభరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం
(30)
వైదేహీపరిరభ్యజాతపులకాం లజ్జావతీం సుస్మితాం
కాంచీనూపురహారకంకణలసత్కర్ణావతంసోజ్వలాం
కస్తూరీఘనసారచర్చితకచాం చంద్రాననాం శ్యామలాం
కందర్పాధిక సుందరం రఘుపతిం శ్రీ రామచంద్రం భజే
(31)
వైదేహీరమణం విభీషణవిభుం విష్ణుస్వరూపం హరిం
విశ్వోత్పత్తి ప్రపత్తి పోషణకరం విధ్యాధరైరర్చితం
వైరిధ్వంసకరం విరించిజనకం విశ్వాత్మకం వ్యాపకం
వ్యాసాంగీరసనారదాదివినుతం వందామహే రాఘవం
(32)
మైధిల్యానగరే వివాహసమయే కల్యాణవేద్యంతరే
సీమంతే[24] విమలేందురత్నఖచితే పీఠేవసంతౌ శుభే
శృణ్వంతౌ నిగమార్థ వేదివిదుషామాశీర్గిరా[25] రాజితౌ
పాయాస్తాంసువధూవరౌ రఘుపతీ శ్రీ జానకీ రాఘవౌ
(33)
అసిత[26]కమలభాసాభాసయంతం త్రిలోకం
దశరథకులదీపం దయితాంభోజభానుం
దినకరకులబాలం దివ్యకోదండపాణిం
కనకఖచితరత్నాలంకృతం రామమీడే

---

[24] ఉత్సవము (గర్భిణీ స్త్రీలకు చేసేది కాదు)
[25] గిరౌ = పలుకుట
[26] అసిత = నీలవర్ణము

(34)
సుస్నిగ్ధం నీలకేశం స్ఫుటమధురముఖుం సుందరభ్రూలలాటాం
దీర్ఘాక్షం చారునాసాపుటమమల మణిశ్రేణికాదంతపంక్తిం
బింబోష్ఠం కంబుకంఠం కఠినతరమహోరస్కమాజానుబాహుం
ముష్టిగ్రాహ్యావలగ్నం[27] పృథు జఘన ముదారోరు జంఘాంఘ్రి మీడే
(35)
వందామహే మహేశాన
చండకోదండ ఖండనం
జానకీహృదయానంద
చందనం రఘునందనం
(36)
జానాతి రామతవనామరుచిర్మహేశో
జానాతి గౌతమసతీ చరణప్రభావం
జానాతి దోర్బలపరాక్రమమీశచాపో
జానాత్యమోఘపటుబాణగతిం పయోధిః
(37)
దివ్యస్యందనమధ్యగం రణరణచ్చాపాన్వితం భీషణం
కాలాగ్ని ప్రతిమానబాణకలితం ఘోరాస్త్రతూణీద్వయం
సుగ్రీవాంగదరావణానుజమరుత్పుత్రాది సంసేవితం
రామం రాక్షస వీరకోటిహరణం రక్తాంబుజాక్షంభజే
(38)
బ్రహ్మాద్యామరసిద్ధజన్మభువనం యన్నాభి పంకేరుహం
శ్రీ నిర్వాణ నికేతనం యదువరం లోకైక శయ్యాగృహం
యద్వక్షః కమలా విలాస భవనం యన్నామమంత్రం సతాం
వాసాగారమఖండమండలనిధిః పాయాత్సవో రాఘవః

---

[27] ముష్టి = పిడికిలి ; గ్రాహ్యావలగ్నం = పిడికిలిలో చిక్కు నడుము

(39)

శృంగారంక్షితినందినీవిహరణే వీరంధనుర్భంజనే
కారుణ్యంబలిభోక్తనేద్భుతరసం సింధౌగిరిస్థాపనే
హాస్యంసూర్పనఖాముఖే భయమహే భీభత్సమన్యాముఖే
రౌద్రంరావణమర్దనే మునిజనేశాంతంవపుఃపాతునః.

(40)

మాతారామో మత్పితారామచంద్రః
భ్రాతా రామోమద్సఖా రాఘువేశః
సర్వస్వంమేరామచంద్రో దయాళుః
నాన్యందైవం నైవజానేనజానే

(41)

మూలేకల్పద్రుమస్యాఖిల మణివిలసద్రత్న సింహాసనస్థం
కోదండద్వంద్వబాణైర్లలిత కరయుగేనార్చితం లక్ష్మణేన
వామాంకన్యస్తసీతం భరతభృత మహామౌక్తికచ్ఛత్రకాంతిం
శత్రుఘ్నం చామరాభ్యాం విలసితమనిశం రామచంద్రం భజేహం

(42)

వామేకోదండదండం నిజకరకమలే దక్షిణేబాణమేకం
పశ్చాత్భాగేచనిత్యం దదతమభిమతం సాచి[28] తూణీరభారం
వామేవామే లసద్భ్యాం సహమిళితతనుం జానకీ లక్ష్మణాభ్యాం
రామం శ్యామం భజేహం ప్రణతజనమనః ఖేదవిచ్ఛేదదక్షం

(43)

అంబోదరశ్యామలమంబుజాక్షం
ధనుర్ధరం వీరజటా కలాపం[29]
పార్శ్వద్వయో లక్ష్మణమైథిలీభ్యాం
నిషేవ్యమానం ప్రణమామిరామం

---

[28] వక్రముగా కట్టిన
[29] అంబుల పొది

(44)
కోదండదీక్షాగురుమప్రమేయం
సలక్ష్మణం దాశరథిం దయాళుం
ఆజానుబాహుం జగదేకవీరం
అనాథనాథం రఘునాథమీడే
(45)
కర్పూరాంగవిలేపనం రఘువరం రాజీవనేత్రం ప్రభుం
కస్తూరీనికరాకృతిం ఖరధృతిప్రధ్వంశనం శ్రీ హరిం
కందర్పాయుతకోటి సుందరతనుం కామారిసేవ్యం గురుం
కాంతాకామదమప్రమేయమమలం సీతాసమేతం భజే
(46)
నీలాబ్దబృంద సదృశం పరిపూర్ణ దేహం
దిక్పాలకాదిసురసేవిత పాదపద్మం
పీతాంబరం కనకకుండలశోభితాంగం
సీతాపతిం రఘుపతిం సతతం భజామి
(47)
భగ్గబ్రహ్మసురేంద్ర ముఖ్య దివిజ ప్రాంచత్కిరీటాగ్ర సం
సర్గ అనేకమణిప్రభాకరసహస్రాభం పదాంభోరుహే
దుర్గాసంతతసంస్తుతాంఘ్రికమల దుర్వారకోదండినం
గంగావిస్ఫుటమౌళిమానసహరం కల్యాణరామంభజే
(48)
అగ్రేప్రాంజలిమాంజనేయమనిశం వీరంచతారాసుతం
పార్శ్వే పంక్తిముఖానుజం పరిసరే సుగ్రీవమగ్రాసనే
పశ్చాల్లక్ష్మణమంతికే జనకజాం మధ్యేస్థితం రాఘవం
చింతా తూలికయా[30] లిఖంతి సుధయశ్చిత్తేషు పీతాంబరం

[30] చింత అనే ఈకతో (మనసులో రాముణ్ణి చిత్రిస్తారు సత్పురుషులు)

(49)
క్షీరాంభోనిధిమధ్యవర్తిన్ సితే[31]ద్వీపే సువర్ణాచలే
రత్నోల్లాసిత కల్పభూరహతలే జాంబూనదేమండపే
తేజోభ్రాజితవేదికే సురుచిరే మాణిక్యసింహాసనే
హేమాంభోరుహకర్ణికోపరితలే[32] వీరాసనస్థం భజే
(50)
దోర్దండైక[33] కమండలీకృత[34] మహాకోదండ చండాశుగైః[35]
నిర్ఘాతై రవికోటితుల్యనిశితైః బ్రహ్మాదిమఖ్యస్తుతైః
సుగ్రీవాదిసమస్త వానరవరానాజ్ఞాపయంతంగిరా
తత్వం తాడయ తాడయేత్యనుపదం[36] శ్రీ రామచంద్రం భజే
(51)
భూకంపంజనయన్నభోవిదళయన్నంభోనిధింక్షోభయన్
దైతేయాంశ్చవిమర్దయన్ గిరివరాన్ భిందన్ దిశః పూరయన్
వైదేహీమతిమోదయన్ సకలగీర్వాణాన్ శిరః[37] కంపయన్
కల్యాణోరఘురామ బాణవిలసత్కోదండచండధ్వనిః[38]
(52)
విమలకమలనేత్రం విస్ఫురన్నీలగాత్రం
తపనకులపవిత్రం దానపథ్యాత్రమిత్రం[39]
భువనశుభచరిత్రం భూమిపుత్రీ కళత్రం
దశరథవరపుత్రం నౌమిరామాఖ్యమిత్రం

---

[31] తెల్లని
[32] ఓడ? (పాల సముద్రంలో, తెల్లని ద్వీపంలో, …ఓడలో విడివిడిగా అనుకోవాలి)
[33] లావాటి దుంగ లాంటి భుజము
[34] ముని రూపానికి తగిన కమండలమును కోదండముచేసి
[35] కిరణములవంటి బాణములు
[36] దనుష్టంకారము తో వెంటవెంటనే (మాటిమాటికి) తత్వ బోధ చేయు
[37] సకల గీర్వాణాన్ శిరః = వేదముల శిరో రూపి అయిన చతుర్ముఖ బ్రహ్మ
[38] శివ ధనుర్భంగము వల్ల వినపడ్డ శబ్దము
[39] దాన రూపమైన హితము చేయుటకు ఆత్రత చూపు మిత్రుడు

(53)
జగతివిశదమంత్రం జానకీప్రాణమంత్రం
విబుధవినుతమంత్రం విశ్వవిఖ్యాత మంత్రం
దశరథసుతమంత్రం దైత్యసంహారమంత్రం
రఘుపతినిజమంత్రం రామరామేతి మంత్రం
(54)
జననీజానకీ సాక్షాజ్జనకో రఘునందనః
లక్ష్మణో మిత్రమస్మాకం కోవిచారః కుతో భయం
(55)
జనకోరామచంద్రోమే
జననీ జనకాత్మజా
హనుమత్ప్రముఖాస్సర్వే
హరయో మమ బాంధవః
(56)
సీతాయాః దక్షిణే పార్శ్వే
లక్ష్మణస్యచ పార్శ్వతః
తన్మధ్యే రాఘవంవందే
ధనుర్బాణధరం హరిం
(57)
చంద్రోపమం మలయచందననర్చితాంగం
మందారపుష్పపరిపూజిత పాదపద్మం
బ్రహ్మేంద్రవంద్యమనిశం మునిబృందసేవ్యం
వందేరవిందనయనం రఘురామచంద్రం
(58)
ఇక్ష్వాకునందనం సుగ్రీవపూజితం
త్రైలోక్యరక్షకం సత్యసంధంసదా
రాఘవం రఘుపతిం రాజీవలోచనం
రామచంద్రం భజే రాఘవేశం భజే

(59)
కనకనికషభాసా[40] సీతయాలింగితాంగో
నవకువలయదామ శ్యామవర్ణోభిరామః
అభినవయుత విద్యున్మందితో మేఘఖండః
శ్మమయతుమమతాపం సర్వదారామచంద్రః
(60)
బ్రహ్మామృతానంద ఫలప్రదాయనం
వేదాంతవిజ్ఞాన సుగంధిపుష్పితం
సీతాశుభాంగాంచిత బాహుశాఖినం
రామచంద్ర కల్పద్రుమమాశ్రయామః
(61)
అలం శాస్త్రాభ్యాసైః అలం సకృదామ్నాయ పఠనైః
అలం తీర్థస్నానైః అలమఖిలయాగవ్రతజపైః
అలం యోగాభ్యాసైః అలమపి మహాపాతక ధియో[41]
యదస్మాకం రామస్మరణమహిమాసా విజయతే
(62)
సీతామనోమానసరాజహంసః సంసారసంతాప హర క్షమాళో
శ్రీ రామ దైత్యాంతక శాంతరూప శ్రీ తారకబ్రహ్మా నమోనమస్తే
(63)
కదావా సాకేతే విమల సరయూతీర పుళినే[42]
సమాసీన శ్రీమద్రఘుపతి పదాబ్జే హృది భజన్
ఆయే రామస్వామిన్ జనకతనయావల్లభ విభో
ప్రసీదేతి క్రోశన్నిమిషమివ నేష్యామి దివసాన్[43]

---

[40] చెక్కిన బంగారు నగల మెరుపుతో కూడిన
[41] ఆలోచన
[42] నది ఒడ్డున ఇసుక
[43] దినము నిమిషములాగా గడుపుతున్నాను

(64)
కదావా సాకేతే తరుణ తులసీ కాననవనే
నివిష్టస్తం పశ్యన్నవిదిత విశాలోర్ధ్వతిలకం
ఆయే సీతానాథ స్మృతి జనపతే దానవజయిన్
ప్రసీదేతి క్రోశన్నిమిషమివ నేష్యామి దివసాన్
(65)
కదావా సకేతే మణిఖచితసింహాసనతలే
సమాసీనం రామం జనకతనయాలింగతనుం
ఆయే సీతారామ తృటిత హర ధన్విన్ రఘుపతే
ప్రసీదేతి క్రోశన్నిమిషమివ నేష్యామి దివసాన్
(66)
మార్గే మార్గే శాఖినాం రత్నవేదీ వేద్యాం వేద్యాం కిన్నరీ బృందగీతం
గీతే గీతే మంజళాలాపగోష్టి గోష్ట్యాం గోష్ట్యాం త్వత్కథా రామచంద్ర
(67)
వృక్షే వృక్షే వీక్షితాః పక్షిసంఘాః
సంఘే సంఘే మంజులామోదవాక్యం
వాక్యే వాక్యే మంజులాలాప గోష్టి
గోష్ట్యాం గోష్ట్యాం త్వత్కథా రామచంద్ర
(68)
శ్వేతపుష్పకమారుహ్యా సీతయాసహ రాఘువ
సుగ్రీవాది భవద్భక్తైః మనోమధ్యే రమస్వమే
(69)
దోర్భిః ఖడ్గత్రిశూలడమరుమసి ధనుశ్చారుపాణం కుఠారం
శంఖం చక్రంచ ఖేటం హలముసలగదాభిండివాలంచపాశం
విద్యుద్వహ్నించ ముష్టంత్వ భయవరకరం బిభ్రతం శుభ్రవర్ణం
వందే రామం త్రినేత్రం సకల రిపుకులం మర్దయంతం ప్రతాపైః[44]

[44] వివిధ హస్తాలలో ఖడ్గ త్రిశూల డమరు అసి(ఖడ్గము?) ధనుష్బాణ దండ శంఖచక్ర కవచ హల ముసల గదా పరిఘ పాశ మెరుపు పిడికిలి కలిగిన త్రినేత్రుడిగా రాముని శ్వేతవర్ణ రూపము

(70)

దురిత తిమిరచంద్రో దుష్టకంజాత చంద్రః
సురకువలయచంద్రః సూర్యవంశాబ్ధి చంద్రః
స్వజన నివహ చంద్రః శత్రురాజీవచంద్రః[45]
ప్రణతకుముదచంద్రః పాతుమాంరామచంద్రః

(71)

కల్యాణదం కౌశిక యజ్ఞపాలం కళానిధిం కాంచన శైలధీరం[46]
కంజాతనేత్రం కరుణాసముద్రం కాకుత్స్థరామం కలయామి చిత్తే

(72)

వాల్మీకిస్మృతిమంధరేణమధితః సీతారఘూ సంభవః
సుగ్రీవాంగదజాంబవాది పతగః[47] సౌమిత్రి చంద్రోదయః
వాతోత్పన్న మణిర్విభీషణ సుధః పౌలస్త్య హాలాహలో
శ్రీ రామాయణ దుగ్ధవార్ధిరమలో భూయాత్సుఖశ్రేయసే

(73)

రఘునందన ఏవ దైవతంనో
రఘువంశోద్భవః ఏవ దైవతం నః
భరతాగ్రజో ఏవ దైవతం నో
భగవాన్ రాఘువ ఏవ దైవతం నః.

(74)

ఉత్ఫుల్లామలకోమలోత్పలదళశ్యామాయ రామామన
శ్చంద్రాయ[48] ప్రశమాయ[49] నిర్మలగుణారామాయ రామాత్మనే
ధ్యానారూఢమునీంద్ర మానస సరోహంసాయ సంసారవి
ధ్వంసాయాద్భుతతేజసే రఘుకులోత్తంసాయ పుంసే[50] నమః

---

[45] కంజాత, రాజీవ అంటే తామరపువ్వు ; వాటికి చంద్రుడు అనగా శత్రువు
[46] రామ శివ అభేదము. చంద్రవంకతో బంగారు (వెండి) కొండమీది శివుడు.
[47] పక్షులు. కానీ క్షీరసాగర మథనంలో షక్షులు ఉత్పన్నం కాలేదు. గాలిలో ఎగిరేవి అన్న ఉత్పత్తి అర్థం బట్టి అప్సరసలు అనాలేమో
[48] రామ శబ్దానికి స్త్రీ అన్న అర్థం ఉందంటారు
[49] భవబాధల తీవ్రతను పోగొట్టువాడు
[50] పురుషుడు

(75)
రాజీవాయతలోచనం రఘువరం నీలోత్పలశ్యామలం
మందరాంచితమండపే సులలితే సౌవర్ణకేపుష్పకే
ఆస్థానేవరరత్నరాజిఖచితే సింహాసనే సంస్థితం
సీతాలక్ష్మణ లోకపాలకహితం వందే మునీంద్రాస్పదం
(76)
వల్లీ ప్రవాళ[51] నవపల్లవ పాదపద్మం
కంజేక్షణం జలజనీలసరోరుహాభం
సీమంతినీ[52] నయనమోహన మూలమంత్రం
రామం నమామి మునిమానస రాజహంసం
(77)
అలంవివాదేన నమానుషోయం
రామాత్మనా రాక్షసమర్దనాయ
భుజంగశయ్యాం పరిముచ్యసాక్షా
న్నారాయణో భూతలమాజగాను
(78)
లోకత్రాణానుకారీ దశవదనశిరపఙ్త్తి విచ్ఛేదకారీ
లంకాలంకార హారీ భృగుతనయమనస్సర్వగర్వాపహారీ
సీతా సీమంతకారీ మణిమయమకుటోద్దివ్యకోదండధారీ
శ్రీ రామః పాపహారీ శమయతు దురితం భూమిభారాపహారీ
(79)
బ్రహ్మాది యోగి ముని పూజిత సిద్ధమంత్రం
దరిద్ర్య దుఃఖ భవరోగవినాశ మంత్రం
సంసారసాగరసముత్తరణైక మంత్రం
వందే మహాభయహరం రఘురామమంత్రం

---

[51] పగడము
[52] వనిత (సీత)

(80)

శత్రుచ్ఛేదైక మంత్రం సరసముపనిషద్వాక్య సంపూజ్యమంత్రం
సంసారోత్తారమంత్రం సముచితసమయే సంగనిర్యాణ మంత్రం
సర్వైశ్వర్యైక మంత్రం వ్యసన భుజగ సందష్ట సంత్రాణ మంత్రం
జిహ్వే శ్రీ రామ మంత్రం జప జప సతతం జన్మ సాఫల్య మంత్రం

(81)

ఆకర్ణమారూఢ ధనుర్గుణాఢ్యం
బ్రహ్మాస్త్రముండీకృతరాక్షసేంద్రం
రథాధిరూఢం రణరంగధీరం
రామంభజే రక్తసరోరుహాక్షం

(82)

ఏతౌతౌ దశకంఠ కంఠ కదళీ కాంతారకాంతిచ్ఛదౌ
వైదేహీకుచకుంభకుంకుమలసత్పంకారుణాలంకృతౌ
విశ్వత్రాణనిదాన సాధుసరస ప్రారంభ యూపౌ భుజౌ
దేయస్తాముర్వుక్రమౌ రఘుపతే శ్రేయాంసి భూయాంసినః

(83)

వామాంకోపరిసంస్థితావనిసుతామాముక్తభూషోజ్వలాం
పశ్యంతం పరిపూర్ణచంద్రవదనం భ్రాజత్కిరీటోజ్వలం
ఆసీనంనవరత్నరాజిఖచితే సింహాసనే రాఘవం
సుగ్రీవాంగదలక్ష్మణానిలసుతైరాసేవ్యమానం భజే

(84)

జానక్యాఃకమలామలాంజలిపుటేయాం పద్మరాగాయితాః
న్యస్తా రాఘవమస్తకే తువిలసత్కుంద ప్రసూనాయితాః
స్రస్తా[53] శ్యామలకాయకాంతికలితాః యాయింద్రనీలాయితాః
ముక్తాస్తాశ్శుభదాభవంతుభవతాం శ్రీరామవైవాహికాః

[53] న్యస్తా దాగిన ; స్రస్తా జారిన

(85)

నిత్య శ్రీ రామమంత్రం నిరుపమమధికం నీతి సుజ్ఞానమంత్రం
సత్యం శ్రీ రామమంత్రం సదమలహృదయే సర్వదారోగ్యమంత్రం
స్తుత్యం శ్రీ రామమంత్రం సులలిత సుమనసౌఖ్యసౌభాగ్య మంత్రం
పథ్యం శ్రీ రామమంత్రం పవనజవరదం పాతుమాం రామమంత్రం

(86)

వ్యామోహప్రశమౌషధం మునిమనోవృత్తిప్రవృత్త్యౌషధం
దైత్యోన్మూలకరౌషధం భవభయప్రధ్వంసనైకౌషధం
భక్తానందకరౌషధం త్రిభువనే సంజీవనైకౌషధం
శ్రేయః ప్రాప్తికరౌషధం పిబమనః శ్రీ రామనామౌషధం

(87)

ధ్యాయేత్ప్రాతస్సురేషం రవికులతిలకం రంజితానంతలోకం
బాలం బాలారుణాక్షం భవముఖవినుతం భావగమ్యం భవఘ్నం
దివ్యంతం స్వర్ణక్లిప్తైర్మణిగణనికరైర్భూషణైరుజ్వలాంగం
కౌసల్యాదేహజాతం మమహృదయగతం రామమీస్మితాస్యం[54]

(88)

మధ్యాహ్నే రామచంద్రం మణిగణలలితం మందహాసావలోకం
మార్తాండానేకభాసం మరకతనికరాకారమానందమూర్తిం
సీతావామాంకస్థం సరసిజనయనం పీతవాసో వసానం
వందేహం వాసుదేవం వరశరధనుషం మానసే మే విభాంతం

(89)

ధ్యాయేద్రామం సుధాంశుం నతసకల భవారణ్య తాప ప్రహారం
శ్యామం శాంతం సురేంద్రం సురముని వినుతం కోటిసూర్యప్రకాశం
సీతాసౌమిత్రి సేవ్యం సురనరసుగమం దివ్యసింహాసనస్థం
సాయాహ్నే రామచంద్రం స్మితరుచిరముఖం సర్వదా మే ప్రపన్నం

---

[54] చిరునవ్వు కల మొహము గల రాముడు

(90)
కేయూరాంగదకంకణైర్మణిగణైర్వైరోచ్యమానం సదా
రాకాపర్వణిచంద్రకోటిసదృశం ఛత్రేన వైరాజినం
హేమస్తంభసహస్రషోడశయుతే మధ్యే మహామండపే
దేవేశం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం
(91)
విహాయకోదండమిమం ముహూర్తం గృహాణపాణౌ మణిచారు వేణుం
మయూరబర్హం నిజోత్తమాంగే సీతాపతే రాఘవ రామచంద్ర
(92)
శుద్ధాంతే మాతృమధ్యే దశరథపురతః సంచరంతం పురంతం[55]
కాంచీదామానువిద్ధ ప్రతిమణివిలసత్కింకిణీ నిక్వణాంగం[56]
ఫాలే ముక్తా లలామం[57] పదయుగనినదన్నూపురం చారుహాసం
బాలం రామం భజేహం ప్రణతజనమనః ఖేదవిచ్ఛేదదక్షం
(93)
సంపూర్ణచంద్రవదనం సరసీరుహాక్షం
మాణిక్యకుండలధరుం మకుటాభిరామం
శాంపేయగౌరవసనం శరచాపహస్తం
శ్రీరామచంద్రమమలం మనసా స్మరామి
(94)
ఇంద్రనీలమణిసన్నిభదేహుం
వందనీయమసకృన్మునిబృందై
లంబమానతులసీవనమాలం
చింతయామి సతతం రఘువీరం

---

[55] పురంతం? పురం తం?
[56] వడ్డాణానికి కట్టిన మణిమయ గంటలు మ్రోగుతుండగా
[57] నామము, ఊర్ధ్వపుండ్రము

(95)
రామచంద్ర దయాసాంద్ర రఘువీర నృపోత్తమ
లోచనాభ్యాంకృపాపూర పూరణాభ్యాం విలోకయ
(96)
రామేతివర్ణద్వయమాదరేణ సదాస్మరన్ముక్తిముపైతి జంతుః
కలౌయుగే కల్మష మానుషాణాం అన్యత్రధర్మే ఖలునాధికారః
(97)
భక్తప్రియం భక్తిసమాధి గమ్యం చింతాహరం చింతిత కామధేనుం
సూర్యేందుకోటి ద్యుతి భాస్వరంతం రామంభజే రాఘువ రామచంద్రం
(98)
మాతుఃపార్శ్వేచరంతం మణిమయశయనే మంజుభూషాంచితాంగం
మందంమందంపిబంతం ముకుళితనయనం స్తన్యమన్యస్తనాగ్ర
అంగుళ్యగ్రైస్స్పృశంతం సుఖపరవశయా సుస్మితాలింగితాంగం
గాఢంగాఢంజనన్యాః కలయతుహృదయే మామకంరామబాలం.
(99)
సకలభువనరత్నం సర్వశాస్త్రార్థరత్నం
సమరవిజయరత్నం సచ్చిదానంద రత్నం
దశముఖహర రత్నం దానవారాతి[58] రత్నం
రఘుకులనృపరత్నం పాతుమాం రామరత్నం
(100)
రామాభిరామం నయనాభిరామం వాచాభిరామం వదనాభిరామం
సర్వాభిరామంచ సదాభిరామం వందే సదా ధాశరథిం చరామం
(101)
జయజయరఘురామ శ్రీ ముఖాంభోజభానో
జయజయరఘువీర శ్రీ మదంభోజనేత్ర
జయజయరఘునాధ శ్రీ కరాభ్యార్చితాంఘ్రే
జయజయరఘువర్య శ్రీశ కారుణ్యాసింధో

[58] అరాతి = శత్రువు

(102)
జయజయ వరశంఖ శ్రీగదా చక్రధారిన్
జయజయ నిజదాస ప్రాప్య దుర్లభ్యకామ
త్రిభువనసమయ సర్వప్రాణిభావజ్ఞ విష్ణో
చరణముపగతోహం త్వాం శరణ్యం వరేణ్యం
(103)
వేదవేద్యపరేపుంసి జాయతే దశరాథాత్మజే
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా[59]
(104)
శ్రీరామేత్యేకదావక్తుమనోయస్యప్రవర్తతే
వైకుంఠ వాసినస్తస్య కులమేకోత్తరం శతం
(105)
రాశబ్దోచ్యమాత్రేణ ముఖాన్నిర్యాంతి పాతకాః
పునఃప్రవేశభీత్యాచ మకారస్తు కపాటవత్
(106)
శ్రీరామాయణమాదికావ్యమృషిణావాల్మీకినా నిర్మితం
వేదాంతార్థవిశారదైరనుదినంస్తుత్యం సురైరర్చితం
శ్రోతౄణామఘనాశనం సురతరోస్తుల్యంతుముక్తిప్రదం
యేశ్రుణ్వంతి పఠంతి రామచరితం తేయాంతి విష్ణోః పదం

---

[59] వేదములు కననేరని రాముడు (పరే పుంసి) దశరథ పుత్రుడు అవగా (ప్రాచేతసః) వాల్మీకి వేదమునే రామాయణము చేసెను

రెండవ అధ్యాయము

(107)
శ్రీ రామం జనకక్షితీశ్వరసుతా వక్త్రాంబుజాహారిణం[60]
శ్రీమద్భానుకులాబ్ధికౌస్తుకమణిం శ్రీరత్న వక్షస్థలం
శ్రీకంఠాద్యమరౌఘు[61]రత్నమకుటాలంకార పాదాంబుజం
శ్రీవత్సోజ్వలమింద్రనీలసదృశం శ్రీరామచంద్రం భజే
(108)
శ్రీరంగేశపదాబ్జలగ్నహృదయం శ్రీ శంఖ చక్రాన్వితం
శ్రీమన్నిర్జరపాదప[62]స్ఫుటపదం శ్రీ సింహపీఠస్థితం
శ్రీ వైకుంఠ సహస్రమస్తకలసద్భోగాసనే శాయినం
శ్రీ భూమిసుతయాయుతం శ్రితనిధిం శ్రీ రామమూర్తింభజే
(109)
ఆనందనందమరుణాధరమంబుజాక్ష
మాపీతవస్త్రమతసీకుసుమోజ్వలాంగం
ఆక్రాంతవర్ణ మకలంకమమేద్యమాద్య
మర్త్యాకృతిం రఘుపతిం శరణాగతోస్మి
(110)
సాకేతే నవరత్నపజ్క్తిఖచితే చిత్రధ్వజాలంకృతే
వామే[63]స్వర్ణమయేదళాష్టలలితే పద్మేవిమానోత్తమే
ఆసీనంభరతాదిసోదరజనైః శాఖామృగైః కిన్నరైః
దిక్పాలైర్మునిపుంగవైర్నృపగణైః స్సంసేవ్యమానం భజే

---

60 సీతా ముఖ కమలములను హారముగా ధరించిన వాడు
61 ఆఘు??
62 నిర్జర పాదపః = పారిజాత వృక్షం
63 వామః = రమ్యము

(111)

కందర్పాయుతకోటికోటితులితం కాలాంబుదశ్యామలం
కంబుగ్రీవముదారకౌస్తుభధరం కర్ణావతంత్పోత్పలం
కస్తూరీతిలకోజ్జ్వలం స్మితనిభం చిన్ముద్రయాలంకృతం
సీతాలక్ష్మణవాయుపుత్రసహితం సింహాసనస్థం భజే

(112)

వరాభయం దివ్యరాథంగ శంఖం
సకౌస్తుభం వేష్టితపీతవస్త్రం
కిరీటహారాంగదకుండలాంగం
శ్రీ వత్సచిహ్నం శిరసా నమామి

(113)

దిగంబరంకింకిణిమేఘులోజ్జ్వలం
లలాటపర్యంత విలంబితాలకం[64]
కలద్వచస్కం[65] కమనీయనూపుర
ద్వయం శిశుం రామమహం నమామి

(114)

మందారమూలే మణిపీఠనస్థం
సుధాపుతం దివ్యవిరాట్స్వరూపం
సబిందునాళాంతరాళాంతతుర్య
మూర్తిం భజేహం రఘువంశరత్నం

(115)

అనర్ఘ్య[66] మాణిక్య విరాజమానాం
శ్రీ పాదుకాలంకృత శోభనాభ్యాం
ఆశేష బృందారక వందితాభ్యాం
నమోనమో రామపదాంబుజాభ్యాం

---

[64] నుదుటి మీదకు జారిన ముంగురులు
[65] కల = మధురమైన మాట ; వాచస్కం = పలుకువాడు
[66] వెల కట్టలేని

(116)
ధ్వజాంబుజచ్ఛత్ర రథాంగశంఖం
దంభోళి[67]పాశాంకుశ మత్స్యచిహ్నం[68]
బ్రహ్మేంద్రదేవాదికిరీటకోటి
సంఘృష్ట[69] పాదాంబుజయుగ్మమీడే
(117)
లలాటదేశోజ్జ్వలబాలభూషణం
సతాండనం వ్యాఘ్ర నఖాంకకం ధరం
దిగంబరం శోభిత బర్బరాలకం[70]
శ్రీ బాలరామం శిరసా నమామి
(118)
శతాష్టదివ్యస్థలమూర్తి వందితం శతక్రతు బ్రహ్మ మరుత్గణార్చితం
శశాంక వైశ్వానర భానుమండల స్థితం భజేహం రఘువంశ వర్ధనం
(119)
కర్ణాంతవిశ్రాంత ధనుర్గుణాంక[71] కలంబ[72] లక్షీకృత రాక్షసేశ్వరం
వృద్ధశ్రవ[73] స్యందన మధ్యసంస్థం రూక్షేక్షణం[74] రామమహం నమామి
(120)
సుత్రామ నీలోత్పల నీలమేఘ శ్రీ నిర్జితాంగం[75] సుతయా ధరణ్యాః
యుక్తం సురేంద్రావనమానసంతం రామంభజే రాక్షస వంశ నాశనం

---

[67] వజ్రాయుధము
[68] మత్స్య ??
[69] ఒత్తబడిన, ఒరుసుకున్న
[70] ఉంగరాలు తిరిగిన ముంగురులు
[71] గుణాంకః గొప్ప మంత్రము
[72] బాణము
[73] ఇంద్రుడు
[74] పరుషమైన దృష్టి
[75] సుత్రామనీలోత్పల = ఇంద్రనీల కలువ ; నీలమేఘ శ్రీ నిర్జితాంగం = మేఘముల ఘనతకు తన అంగములతో పరాజయము లభింపచేసి

(121)

రాకాచంద్ర నిభాననం రతిపతిద్వేషిప్రియం రాక్షసా
ధీశగ్రీవవిభేదన స్ఫుటపటుప్రఖ్యాత బాణోజ్జ్వలం
రత్నాలంకృతపాదుకాంచిత పదాంభోజాం రమావల్లభాం
రాగద్వేషవిహీనచిత్తసులభం రామంభజే తారకం

(122)

ఆలోలస్ఫుటరత్న కుండలధరం ఆవిస్మితాలంకృతం
ఆధారాదిక చక్రమండల గతం[76] ఆనందకందాకురం
ఆవిర్భూతకృపాంతరంగజలధిం ఆక్రాంతవర్ణాశ్రయం
ఆపన్నార్తి నిదాఘు[77]మేఘుసమయం రామంభజే శ్యామలం

(123)

సాకేంతాంతర తారమంటప మహామాణిక్య సింహాసనే
తన్మధ్యేష్టదళాంబుజే స్ఫుటతరే చిత్కర్ణికే[78] సంస్థితం
సౌమిత్రాంబుజమిత్రసూనుభరత శ్రీ వాయుపుత్రైర్వృతం
ముద్రాలంకృతపాణి సారసమజం[79] రామంభజే తారకం

(124)

మూలాదిషట్సరిసజాంతసహస్రపద్మ
పత్రాంతరాళనిలయం భవబంధనాశం
నాదాంతచంద్రగళితామృతసిక్తరూపం
నాదాంతమహిమాస్పదరామమీడే[80]

(125)

విరాజమానోజ్జ్వలపీతవాసంవిశాలవక్షస్థ్సలకౌస్తుభశ్రియం
భజేకిరీటాంగదరత్నకుండలం నమస్తులస్యామల మాలయాంకితం

---

[76] ఈ సందర్భంలో విజ్ఞాతం, యోగమార్గములో తెలుసుకోగలది
[77] వేసవిలో చమట పట్టినప్పుడు మేఘాలు, వర్షాకాలం రావడం
[78] తామర బొడ్డు అష్టదళ పద్మములోని తామర బొడ్డుని శక్తి స్థానముగా వర్ణించటం కుండలినీ యోగ పరిభాష
[79] పాణి సారసం అజం; పద్మము వంటి చేయి, .పరమాత్మ
[80] ఇదీ కుండలినీ వర్ణనే. నాదాంత = నాలిక చివర చంద్ర స్థానం (ఖేచరి). దీనిలో అమృతముంటుందంటారు. అదీ రాముడే

(126)
వందే వరప్రద మహావరదానగర్వ
లంకాధినాథ కులపర్వతనాశ వజ్రం
తం రావణానుజ మరుత్సుత భానుసూను
దిక్పాలసోదరగణైః పరిసేవ్యమానం
(127)
అజ్ఞానగాఢతిమిరాపహభానుమూర్తి
మారక్తచారునయనాంబుజమాదిబీజం
ఆంభోదిమధ్య వటపత్రశయానమాది
మధ్యాంతశూన్యమఖిలాస్పద రామచంద్రం
(128)
సుధాసముద్రాంత విరాజమాన ద్వీపేస్థితే చందన పారిజాతే
మహాసనే పన్నగతల్ప మధ్యే నిషణ్ణమీడే రఘువంశరత్నం
(129)
స్మితాననం పద్మదళాయతేక్షణం
వినీలమాణిక్యజితాంగశోభితం
జటాకిరీటం శరచాపలాంఛనం
నమామ్యహం భానుకులాబ్ధి కౌస్తుభం
(130)
ప్రసూనబాణాంకిత ఇక్షుచాపం చక్రాబ్జ పాశాంకుశ వంశనాళం[81]
ధరంకరైరష్టభిరర్కవర్ణం శ్రీ కృష్ణ రూపం ప్రణమామి రామం
(131)
బాహూరుపాదోదరవక్త్రలోచనం
దీప్తప్రచండానల దుర్నిరీక్షం
ఆశేషబృందారకనాగగోచరం[82]
భజామితే రాఘువ విశ్వరూపం

[81] వేణువు. మొత్తం ఏడు ఆయుధాలే వర్ణనలో ఉన్నాయి
[82] నాగ = ఏనుగు ; దివ్య దిగ్గజములవరకు వ్యాపించి ఉన్న విశ్వరూపం

(132)
సహస్రనేత్రాననపాదబాహుం అనంతవీర్యం రవికోటితుల్యం
స్రక్చందనాలంకృత దివ్యదేహం భజామ్యహంతే హరి విశ్వరూపం
(133)
కదంబకోదండగదాబ్జసంయుతం దంష్ట్రాకరాళాంకధరుం జయాననం
పీతాంశుక[83]స్వర్ణకిరీటకుండలం భజామితే రాఘువ విశ్వరూపం
(134)
కోదండమిక్షుజనిత స్మర[84] పంచ బాణం
శంఖం రథావయవమంకుశ పాశ వేణుం
అష్టైకరైరవమణిద్యుతముద్వహంతం
ప్రద్యుమ్న కృష్ణమనిశం భజరామచంద్రం
(135)
సీతాలోకనతత్పరం మణినిభం వ్యాఖ్యాన ముద్రాంచితం
వామేజానునితంబహస్తమనిశం వీరాసనే సంస్థితం
మూలేకల్పతరోరనాదిమునిభిః బ్రహ్మాదిభిస్సేవితం
ముక్తాహారకిరీటకుండలధరం మూర్ధ్నాభిషిక్తంభజే
(136)
యద్రూపమానందకరం మునీనాం
యాద్బాణమాఖండల శ్శత్రునాశనం
యద్దైవతం సర్వ జనాంతరస్థం
తత్ సర్వరూపం రఘునాథమీడే
(137)
నాదంనాదవినీలచిత్తపవనం నాదాంతతత్వప్రియం
నామాకారవివర్జితం నవఘునశ్యామాంగనాదప్రియం
నామాంభోజమరందమత్తవిలసద్భృంగం మదాంతస్థితం
నాదాంతధృవమండలాబ్జరుచిరం రామంభజేతారకం

[83] అంశుక = సన్నని బట్టలు
[84] స్మర = మన్మథుడు (మళ్ళీ వర్ణనలో ఏడు ఆయుధాలే ఉన్నాయి)

(138)
నానాభూతహృదాబ్జపద్మనిలయం నామోజ్జ్వలా భూషణం
నామస్తోత్ర పవిత్రితస్త్రిభువనం నారాయణష్టాక్షరం
నాదాంతేందుగళత్ సుధాప్లుతతనుం నానాత్మ చిన్మాత్రకం
నానాకోటి యుగాంతభాను సదృశం రామంభజే తారకం
(139)
ఖశ్యామం ఖగవాహనం ఖరరిపుం ఖాద్యాది భూతాత్మకం
ఖాతీతం ఖగమంత్ర తత్పరపదం ఖద్యోతకోట్యుజ్జ్వలం
ఖావాచ్యం ఖగకేతనం ఖగమనం ఖర్వాటశృంగాలయం
ఖారార్యంచ ఖరంధ్రపీఠనిలయం రామంభజేతారకం[85]
(140)
వేద్యం వేదగురుం విరించిజనకం వేదాంతమూర్తిస్ఫుర
ద్వేదం వేదకలాపమూల మహిమాధారాంతకందాంకురం
వేదశృంగ సమానశేషశయనం వేదాంతవేదాత్మకం
వేదారాధిత పాదపంకజ మహం రామంభజేతారకం
(141)
మూలాధారధనం జయస్ఫుటపటు జ్వాలాసమాలంగితం
మూర్ధన్యాంత శశాంకమండలగతం క్షీరాభిషేకప్రియం
ముక్తాశోభితమౌళిభిర్మునిదరైరారాధితం భావయే
ప్రఖ్యాతై స్త్రిగుణై ర్గణాధిపగణై శ్శాఖామృగైర్దైవతం
(142)
తారాకార విమాన మధ్య నిలయం తాపత్రయారాధితం
తత్రాధీశ్వరయోగినిర్గుణ మహా సిద్ధైః సమారాధితం
తత్సంగం తరుణేందు శేఖర సఖం తారాంత్రయాంతర్గతం
తప్త స్వర్ణ కిరీట కుండలధరం రామంభజేతారకం

---

[85] ఖం పంచ భూతాలలో ఒకటైన ఆకాశము. ఏ విధమైన సరిహద్దు లేని కారణంగా ఇక్కడ ఖ అక్షరానికి "ఘనము" అని అర్థం. ఖగవాహనం, ఖగకేతనం ఖగమనం మాత్రం ఆకాశం అనే అర్థం తోనూ ఖరరిపుం రాక్షస నామంగా వాడారు. ఖర్వాట శృంగాలయంలో వాటః = సరిహద్దు శృంగః = కొండ శిఖరము. కాబట్టి వేదాంత పరంగా ఆత్మ అని అర్థం చెప్పుకోవాలి

(143)
తారం తారకమండలోపరిలస జ్జ్యోతిస్ఫురత్తారకా
తీతం తత్వమసీతివాక్యమహిమాధారం తటిత్సన్నిభం[86]
తత్వజ్ఞాన పవిత్రిత త్రిభువనం తారాసనాంతర్గతం
తారాంతధృవమండలాబ్జరుచిరం రామంభజేతారకం
(144)
కస్తూరీ ఘనసారకుంకుమలసచ్ఛ్రీ చందనాలంకృతం
కందర్పాధికసుందరం ఘననిభం కాకుత్స్థవంశోద్భవం
కల్యాణాంబరవేష్టితం కమలయాయుక్తం కళావల్లభం
కల్యాణాచలకార్ముక[87] ప్రియసఖం కల్యాణరామం భజే
(145)
మజ్జీవం మదనుగ్రహం మదధిపం మద్భావనం మత్సుఖం
మత్తాతం మమసద్గురుం మమవరం మోహాంధవిచ్ఛేదనం
మత్పుణ్యం మదనేకబాంధవజనం మజ్జీవనం మన్నిధిం
మత్సిద్ధిం మమసర్వకర్మసుకృతం రామంభజేతారకం
(146)
నిత్యం నీరజలోచనం నిరుపమం నీవారశూకోపమం[88]
నిర్భేదానుభవం నిరంతరగుణం నీలాంగరాగోజ్జ్వలం
నిష్పాపం నిగమాగమార్చిత పదం నిత్యాత్మకం నిష్ఫలం
నిర్వాణ్యం నిఖిలం నిరంజనపదం రామంభజేతారకం
(147)
ధ్యాయేత్వాం హృదయాంబుజే రఘుపతిం విజ్ఞాన దీపాంకురం
హంసోహం నపరం పరాది మహిమాధారం జగన్మోహనం
హస్తాంభోజ జగదాబ్జ[89] చక్రమతులం పీతాంబరం కౌస్తుభం
శ్రీవత్సం పురుషోత్తమం మణినిభం రామంభజే తారకం

---

[86] తటిత్ = మెరుపు
[87] కార్ముకం = వేణవు, వెదురు (విల్లు); కొండను విల్లుగా వాడిన శివుడు
[88] నీవారశూకము = విత్తు వేయక పండిన తృణ ధాన్యము. సందర్భమును బట్టి అడుగకనే ప్రసాదించు వాడు
[89] జగత్ = కదులుతున్న; అబ్జః = చంద్రుడు. ప్రాశకోసమా?

(148)

సత్యజ్ఞానమనంతమచ్యుతమజం అవ్యాకృతంతత్పరం
కూటస్థాది సమస్తసాక్షిమనఘం సాక్షాద్విరాట్తత్పదం
వేద్యంవిశ్వమయస్వలీనభువనం స్వారాజ్యసౌఖ్యప్రదం
పుర్ణం పూర్ణతరం పురాణపురుషం రామంభజేతారకం

(149)

రామంరాక్షసవంశనాశనకరం రాకేందుబింబాననం
రక్షోరిం రఘువంశవర్ధనకరం రక్తాధరం రాఘవం
రాధాయాత్మనివాసినం[90] రవినిభం రమ్యం రమానాయకం
రంధ్రాంతర్గత శేషశాయినమహం రామంభజేతారకం

(150)

తారాకరం నిఖిలనిలయం తత్వమస్యాదిలక్ష్యం
శబ్దవాచ్యం త్రిగుణరహితం వ్యోమమంగుష్ఠమాత్రం
నిర్యాణాఖ్యం సగుణమగుణం వ్యోమరంధ్రాంతరాసం
సౌషుమ్నాంతః ప్రణవసహితం రామచంద్రం భజేహం

(151)

ముక్తిర్మూలం మునివరహృదానందకందం ముకుందం
కూటస్థాఖ్యం[91] సకలవరదం సర్వచైతన్యరూపం
నాదాతీతం కమలనిలయం నాదనాదాంతతత్వం
నాదాతీతం[92] ప్రకృతి రహితం రామచంద్రం భజేహం

(152)

నిజానందాకారం నిగమతురగారాధిత[93] పదం
పరబ్రహ్మరమ్యం పరమపదయుగం పాపహరణం
కృపాపారావారం పరమపురుషం పద్మనిలయం
భజేరామం శ్యామం ప్రకృతి రహితం నిర్గుణమహం

---

[90] రామ కృష్ణ అభేదము

[91] ఆఖ్యం = సమిష్టి; సృష్టి కాలముల సంపూర్ణ సమిష్టి

[92] నాదాతీతం (?) రెండు సార్లు. విడి అర్థాలు వెతుక్కోవాలి

[93] తురగ వేగంగా వెళ్ళునది (మనస్సు) ఇక్కడ వేదముల ముఖ్య అంగము

(153)
శ్రీమద్వైకుంఠనాథం సురమునిమకుటజ్యోతితస్వర్ణపీఠం
నీలాంగం చంద్రవక్త్రం మణిమయమకుటం బాణకోదండ హస్తం
పద్మాక్షం పాపనాశం ప్రణవమయమహారత్నసింహాసనస్థం
శ్రీ సీతా వామభాగం శ్రితజనవరదం రామచంద్రం భజేహం
(154)
సాకేతే మణిమంటపే సురతరుప్రాంతే విమానాంతరే
పద్మేచాష్టదళోజ్జ్వలే నుతమహాసౌధే సుధామాన్వితే
సఖ్యం[94] సూర్యజ రావణానుజ మరుత్పుత్రానుజై స్సేవితం
మధ్యే వాసవనీలకోమలనిభం రామంభజేతారకం
(155)
హృదయ కుహర[95]మధ్యేజ్యోతితన్మంత్రసారం
నిగమనియమగమ్యం వేదశాస్త్రైరచింత్యం
హరి[96] హరవిధివంద్యం తం సమంత్రాంతరస్థం
దశరథసుతమీడే దైవతం దేవతానాం
(156)
దేవేంద్రనీలనవమేఘవినిర్జితాంగం
పూర్ణేందుబింబవదనం శరచాపహస్తం
సీతాసమేతమనిశం శరణంశరణ్యం
చేతోమదీయమభివాంఛతి రామచంద్రం
(157)
ఓతప్రోత[97] సమస్తవస్తునిచయం ఓంకారబీజాక్షరం
ఓంకారప్రకృతీషడక్షరహితం ఓంకారకందాంకురం
ఓంకారస్ఫుట భుర్భువస్సుపరిధిం ఓఘత్రయారాధితం[98]
ఓంకారోజ్జ్వల సింహపీఠనిలయం రామంభజేతారకం

---

[94] అందరికీ సఖుడనా? సఖ్యైః సఖులైన సుగ్రీవాదులచే అని ఉండాలేమో?
[95] లోతులలో
[96] హరి ? రాముణ్ణి పరబ్రహ్మ రూపంగా త్రిమూర్తులకి అతీతంగా భావన
[97] వస్త్రములో నిలువుగా అడ్డంగా నూలుపోగు బిగించబడినట్టు
[98] ఓఘత్రయః = నృత్య గీత వాద్యముల సమిష్టి

(158)
సాకేతే ధవళే సురద్రుమతలే సౌధే విమానాంతరే
ఆదిక్షాంత సమస్తవర్ణ కమలే[99] దివ్యే మృగేంద్రాసనే
ఓంకారోజ్జ్వల కర్ణికే సురసరిర్మధ్యే సదేవాంతరే
వ్యాసాద్యాది మునీశ్వరద్యభినుతం రామంభజేతారకం
(159)
కోదండదీక్షాగురుమాదిమూలం
గుణాశ్రయం చందనకుంకుమాంకం
సలక్ష్మణం సర్వజనాంతరస్థం
పరాత్పరం రామమహంనమామి
(160)
మూలాధారసరోరుహే హుయవహా[100] స్థానే త్రికోణాంతరే
కందేకుండలికా సుషుప్తి పటలీ వాసాంత[101] వర్ణా శ్రయే
బ్రాలార్క ప్రతిమా పరాభయకరం పాశాంకుశాలంకృతం
భూతత్యాశ్రయమాదిపురుషమజం రామంభజేతారకం
(161)
స్వాధిష్ఠానసరోరుహే ప్రవిలసత్బాలాంతవర్ణాశ్రయం
బ్రహ్మగ్రంధి మహోన్నతే కరతలే శ్రీకుండికామాలికాం
పీఠేరత్న నిభం పరాభయకరం వాణీయుతం బిభ్రతం
సాక్షాద్బోధమనన్యమంగళకరం రామంభజేతారకం

---

[99] అకారము నుంచి క్షకారము వరకు గల సమస్త వర్ణముల బీజాక్షరముల యోగశాస్త్ర కమలములు రామునికి ఆసనములు కాగా
[100] అగ్ని
[101] వ వర్ణ ము వరకు గల బీజాక్షరములు. (కుండలిని) వెన్నెముక మూలంలో ఉన్న మూలాధార చక్రం నుండి కుండలినీ శక్తిని సుషుమ్నా నాడి ద్వారా బ్రహ్మరంధ్రం దగ్గర ఉన్న సహస్రార చక్రం వరకు తీసుకుని వేళ్ళే పద్ధతిని వర్ణిస్తుంది యోగశాస్త్రం. దానినుండి బీజాక్షరాలు వివిధ కమల వర్ణనలు స్వీకరించి, కుండలినీ శక్తికీ శ్రీరామ పరబ్రహ్మ స్వరూపానికీ తేడా లేదంటూ ఈ శ్లోకాలు రాయబడ్డాయి

(162)
డాపాంత్యక్షరపంకజేదశదళే మాణిక్యసంపూరితే
విష్ణుగ్రంథిమయే పరాభయకర మాశంఖచక్రాన్వితం
మార్తాండద్యుతిమంజనాభమతులం పీతాంబరం కౌస్తుభం
సర్వంసర్వగమిందిరా సహచరం రామంభజేతారకం
(163)
హృత్పద్మే విలయార్క కోటి సదృశం కారాంత వర్ణోజ్జ్వలే
ప్రాణాంత ప్రణవాంతరే ప్రవిలసద్దోర్వాణ పీఠాంతరే
సూర్యోహం సమయా సదాశివపదం కోదండదీక్షాగురుం
వాసా మోక్ష రమాసమేతమనిశం రామంభజేతారకం
(164)
సాక్షాత్షోడళపద్మ పత్రకమలే జీవాత్మ సంస్థాపితే
రుద్రగ్రంధిమయే మనోన్మనిపథే జాలాంధ్రపీఠాంతరే
శుభ్రజ్యోతిమయం శరీరసహితం సంస్థంసుధాశీతలం
శబ్దబ్రహ్మనివాస భూతవదనం రామంభజేతారకం
(165)
భ్రూమధ్యే నిగమాగమోజ్జ్వల చంద్రేత్రిమార్గాంతరే
నిర్ద్వందే నిఖిలార్థతత్వవిలసత్సూక్ష్మే సుషుమ్నోన్ముఖే
ఆసీనం ప్రళయార్క భానురపరం జ్యోతిస్వరూపాత్మకం
కర్ణానాంచితమోక్షలక్ష్మిసహితం రామంభజేతారకం
(166)
శీర్షాంభోరుహకర్ణికే నిరుపమే శ్రీషోడశాంతే శశి
ప్రఖ్యాతామృతవార్ధివీచి లహరీ నిర్వాణ పీఠాంతరే
శబ్దబ్రహ్మపరం చరాచరగురుం తేజః పరం శాశ్వతం
సత్యాసత్యమగోచరం హృదిసదా సీతాసమేతం భజే
(167)
సాకేతే రవికోటి సన్నిభమహాహర్మ్యే సుసింహాసనే
నానారత్న వినిర్మితే మునిజనాకీర్ణే సదానందనే
దేవాధీశ్వరపంకజే నివసితం వామాంక సీతోజ్జ్వలం
దేవేంద్రోపమ నీలకోమలనిభం రామంభజేతారకం

(168)

సాకేతేనగరే సమస్తసుఖదే హర్మ్యేందు కోటిద్యుతే
నక్షత్రగ్రహపఙ్క్తి లగ్న శిఖరే చాంతర్యపంకేరుహే[102]
వాల్మీకాత్రిపరాశరాదిమునిభిస్సంసేవ్యమానం స్థితం
సీతాలంకృతవామభాగమనిశం రామంభజేతారకం

(169)

వందేరామమనాదిపురుషమజం వందేరమానాయకం
వందే హారకిరీట కుండలధరం వందేంద్రనీలద్యుతిం
వందేచాపకదంబకోజ్జ్వలకరం వందేజగన్మండలం
వందేపంఙ్క్తిరథాత్మజం మమగురుం వందే సదా రాఘవం

(170)

వందేశౌనకగౌతమాద్యభినుతం వందేఘనశ్యామలం
వందే తారకపీఠమధ్యనిలయం వందేజగన్నాయకం
వందే భక్త జనౌఘ దేవవిటపం[103] వందే ధనుర్వల్లభం
వందే తత్వమసీతి వాక్య జనకం వందేసదా రాఘవం

(171)

వందేసూర్యశశాంకలోచనయుగం వందే జగత్పావనం
వందే పత్రసహస్ర పద్మ నిలయం వందే పురాం[104] ప్రియం
వందేరాక్షస వంశనాశనకరం వందే సదాశీతలం
వందే దేవ కపీన్ద్రకోటి వినుతం వందే సదా రాఘవం

(172)

వందే సాగరగర్వభంగ విశిఖం వందే జగజ్జీవనం
వందేకౌశికయాగ రక్షణకరం వందే గురూణాం గురుం
వందే బాణ శరాసనోజ్జ్వలకరం వందే జటా వల్కలం
వందే లక్ష్మణ భూమిజాన్విత కరం వందే సదా రాఘవం

---

102 ఇక్కడా యోగ, భౌతిక వర్ణనల కలయిక. నక్షత్రాలు గ్రహాలు శిఖరంలోగల అయోధ్యలోని భవనములోనూ (చ) ఆంతర్యపంకేరుహః = మనస్సనే పద్మములోనూ

103 పారిజాత వృక్షము

104 పురాం = పురాతనమైన వారు, దేవతలు

(173)
వందేపాండరపుండరీకనయనం వందేందుబింబాననం
వందే కంబుగళం కరాబ్జ యుగళం వందే లలామోజ్జ్వలం
వందేపీతదకూలమంబుదనిభం వందే జగన్మోహనం
వందేకారణమానుషోజ్జ్వలతనుం వందే సదా రాఘువం
(174)
వందే నీలసరోజకోమలరుచిం వందే జగద్వందితం
వందే సూర్య కులాబ్ధి కౌస్తుభమణిం వందే సురారాధిపం
వందే పాతక పంచక ప్రహరణం వందే జగద్కారణం
వందే వింశతి పంచ తత్వ రహితం వందే సదా రాఘువం
(175)
వందే సాధకవర్గ కల్పకతరుం వందే త్రిమూర్త్యాత్మకం
వందేనాదలయాంతకస్థలగతం వందే త్రివర్గ్యాత్మకం
వందే రాగవిహీనచిత్తసులభం వందే సభానాయకం
వందే పూర్ణదయామృతార్ణవమహం వందే సదా రాఘువం
(176)
వందే సాత్విక తత్వముద్రితతనుం వందే సుధాదాయకం
వందే చారు చతుర్భుజం మణినిభం వందే షడబ్జస్థితం
వందే బ్రహ్మ పిపీలకాది నిలయం వందే విరాడ్విగ్రహం.
వందే పన్నగతల్పశయనమహం వందే సదా రాఘువం
(177)
అయోధ్యాపురమంటపే స్ఫురితసింహపీఠేస్థితం
వశిష్ఠమునిగౌతమైభృగుశుకాదిసంసేవితం
దినేశసుతరావణానుజ సహోదరాద్యావృతం
భజామి రఘునందనం ప్రణవబీజసారాత్మకం
(178)
విలోలమణిమండలవిమలచంద్రబింబాననం
విఖండితదశాననం వితతబాణచాపోజ్జ్వలం
విమోహిత జగత్రయం వికచపద్మపత్రేక్షణం
విభీషణ సురక్షతం విజయ రామ మీడే హరిం

(179)
చలత్కనకకుండలోల్లసితదివ్యగండస్థలం
చరాచరజగన్మయం చరణపద్మ గంగాశ్రయం
చతుర్విధ ఫలప్రదం చరసుపీఠమధ్యస్థితం
చిదంశమఖిలాస్పదం దశరథాత్మజంచింతయే
(180)
సనందనముని ప్రియం సకలవర్ణ వేదాత్మకం
సమస్తనిగమాగమాస్ఫురితతత్వసింహాసనం
సహస్రనయనాంబుజాద్యమర బృందసంసేవితం
సమిష్టిపుర[105] వల్లభం దశరథాత్మజం చింతయే
(181)
అనర్ఘ్య మణిపూరకోల్లసిత దివ్యతేజః పరం
అనాహత సరోరుహం స్ఫురిత హంసనాదాన్వితం
అనంతదళపంకజం స్ఫుట మృగాంక బింబామృతం
ప్లుతాంగమఖిలాస్పదం దశరథాత్మజం చింతయే
(182)
జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తికాల విలసత్తత్త్వాత్మ చిన్మాత్రకం
చైతన్యాత్మకమాది పాపరహితం భూమ్యాది తన్మాత్రకం
శాంభవ్యాది సమస్తయోగ కుళకం[106] సాంఖ్యాది తత్త్వాత్పరం
శబ్దావాచ్యమహం నమామి సతతం వ్యుత్పత్తినాశాత్పరం
(183)
ధ్యాయేత్వాం నవవిద్రుమ స్ఫుటతనుం బర్హాలసన్మేచకం[107]
నాసారంజిత మౌక్తికం పరిలసత్పీతాంబరం కౌస్తుభం
వేణ్వ్యాకంబురథాంగపాశపరిఘా ప్రాప్తేక్షుచాపాంశుగం
శ్రీ రామం నవమన్మథాధిపమహం షట్కోణచక్రస్థితం

---

[105] సమిష్టిపుర = ఇంద్రియ, మన, బుద్ధి, ఆత్మల సమిష్టికి అధినేత
[106] కుళకం = కోశము ; సమిష్టి
[107] మేచకః = నెమలి పింఛము కన్ను ; బర్హ = పింఛము. పూర్తిగా కృష్ణ వర్ణన. ప్రాప్తేక్షుచాపాంశుగం = బాణముతో కూడిన చెరుకువిల్లు ; కంబ = శంఖము. ఇక్కడా మళ్ళీ ఏడు ఆయుధాలు మాత్రమే వర్ణించారు.

(184)
సాకేతే నగరే సమస్తమహిమాధారే జగన్మోహనం
రత్నస్తంభసహస్రమంటప మహాసింహాసనే సాంబుజే
విశ్వామిత్ర వశిష్ఠ గౌతమ శుక వ్యాసాదిభిర్మానిభిః
ధ్యేయం లక్ష్మణలోకపాలసహితం సీతాసమేతం భజే
(185)
ఏకాంతే కమలే జలేవికసితే చంద్రీకృతస్థాపితే
స్థానేతారకమంటపే తనుబిలవ్యాప్తే సుధామంటపే
అబ్జార్కానలమండలోపరి మహాశ్రీషోడశాంతే సదా
నాదాంతే జనకాత్మజాన్వితమహం రామంభజేతారకం
(186)
సాకేతే మణిమంటపే సురతరుప్రాంతేష్టవర్ణోల్లస
త్పత్రేతారక కర్ణికే ప్రవిలసత్కల్పప్రసూనాంచితే
పద్మే వేదచతుష్కమండలసితే నాదాంతశయ్యాతలే
తంసేపే ధ్రువమండలేందువిగళే పియ్యూషధారాప్లుతం
(187)
ధ్యాయేత్వాం రవిమండలేందు ధవళే పద్మే నిషణ్ణంహరిం
స్వర్ణాభం కరశంఖచక్రలలితం పీతాంబరం కౌస్తుభం
స్వర్ణశ్మశ్రు[108] నఖాలకం లలనయాయుక్తం కిరీటాంగదం
హారాలంకృత వక్షసంపద యుతం శ్రీ పాదుకాలంకృతం
(188)
వసంతాక్షరాఖ్యే చతుఃపత్రపద్మే
త్రికోణాంక కంఠే ధరాతత్వయుక్తే[109]
వరాభీతి[110] పాశాంకుశం విద్రుమాభం[111]
గజాశ్వే నిషణ్ణం భజే రామచంద్రం

[108] బంగారు మీసాలు, గోళ్ళు ముంగురులు
[109] ఈ ఐదు శ్లోకాలలో వరుసగా పంచ భూతాల (భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము) తత్వంగా, బ్రహ్మ విష్ణు శివాకారాలలో రాముడు
[110] అభీతి వరము (అభయ హస్తము)
[111] పగడము వలె కనపడు శరీరము

(189)

బలాంతక్షరాభ్యాం చషట్పత్రపద్మే
లసత్తోయతత్వే వరాభీతి హస్తే
మహాకుండికాంచాక్షమాలానహంతం[112]
చతుర్వక్త్రరూపం[113] భజే రామచంద్రం

(190)

డఫాంతక్షరాఖ్యా మణివ్రాతపూరే
రథాంగాబ్జహస్తం మహేంద్రోపలాంగం[114]
లసద్వహ్ని తత్వం నిషణ్ణం గదాంకం
మహావిష్ణురూపం భజే రామచంద్రం

(191)

కటాంతాక్షరాఖ్యే జగత్ప్రాణయత్వే
వరాభీతి హస్తం త్రిశూలం దధానం[115]
ఉమానాథమబ్జారిఖండోజ్జ్వలాంకం[116]
దర్పాంగరూపం[117] భజే రామచంద్రం

(192)

విశుద్ధాసి[118] పద్మే నభోతత్వరమ్యే
అరూపం నిరూపం సమస్తైకువాసం[119]
విశిష్టం మనోగమ్యమేకం అనాదిం
భజేజీవజీవాత్మరామంచరామం

---

[112] కమండలము రుద్రాక్ష మాలతోటి అస్థిత్వము
[113] చతుర్ముఖ (బ్రహ్మ) రూపము
[114] ఇంద్ర(నీల) మేఘము
[115] ధరించి
[116] అబ్జారి = శంఖమునకు శత్రువు. సందర్భానుసారంగా శత్రువైన శంఖచూడుని చంపిన శివరూపము
[117] దర్పః = కస్తూరి. కస్తూరి అంగము (భాగము) = కస్తూరి వాసన తీసుకుని వచ్చే వాయువు
[118] విశుద్ధ చక్రము ; అసి (కత్తి?)
[119] సమస్త ఆకు (ఆత్మ) వాసి

(193)
ద్విపత్రాబ్జమధ్యే మనోతత్వగమ్యే
జగత్కారణం జ్యోతిరానందరూపం
లసద్భావవిష్ణుం మనోభావదీపం
పరాత్మస్వరూపం భజే రామచంద్రం
(194)
సదానందదేవే సహస్రారపద్మే
కలచ్ఛంద్రపియ్యూషధారామృతాంతే
స్థితం రామమూర్తిం నిషేవే[120] నిషేవే
న్యదైవం నసేవే నసేవే నసేవే
(195)
సుధాబ్జాసితద్వీప[121] మధ్యే విమానే
సుపర్వాణ[122] వృక్షోజ్జ్వలే శేషతల్పే
నిషణ్ణం రమాంకం నిషేవే నిషేవే
న్యదైవం నసేవే నసేవే నసేవే
(196)
చిదంశం సమానందమానందకందం
సుషుమ్నాఖ్యరంధ్రాంతరాగం చహంసం
సశంఖం సచక్రం సపీతాంబరాంకం
పరంచాన్యదైవం నజానే నజానే
(197)
సుపర్వాణ వృక్షోజ్జ్వలే స్వర్ణపీఠే
వనౌకాదిభిర్మౌనిభిస్సేవ్యమానం
స్థితం పుష్పవృష్ట్యావృతం రామమూర్తిం
సదాభూమిజాయుక్త మీడే హృదంతే

---

120 సేవచేయుట
121 పాలవలే, చంద్రునివలే, తెల్లగా, కాంతివంతమైన స్థలంలో (అనుకోవాలి)
122 చందనం

(198)
కరేదివ్య చక్రం పరే చారు శంఖం
గళే తారహారం లలటే లలామం
భుజంగే నిషణ్ణం సదానందరూపం
సదాభూమిజాయుక్తమీడే హృదంతే
(199)
చతుర్వేదకూటోల్లసత్కారణాఖ్యున్
స్ఫురద్దివ్యవైమానికే భోగితల్పే
పరంధామమూర్తిం నిషణ్ణం నిషేవే
న్యదైవం నసేవే నసేవే నసేవే
(200)
లసద్దివ్యశేషాచలే యోగపీఠే
సదానందవైమానికే మాసహాయం
మునీనాం హృదానందమోంకారగమ్యం
సదాభూమిజాయుక్త మీడే హృదంతే
(201)
మనస్స్థంమనోంతస్థమాద్యంతరూపం
మహాచింతవర్జ్యంచ మధ్యస్థమీశం
మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తాదిసాక్షిం
పరస్వప్రకాశం భజే రామచంద్రం
(202)
పరానందవస్తుస్వరూపాది సాక్షిం
పరంబ్రహ్మగమ్యం పరంజ్యోతిమూర్తిం
పరాశక్తి మిత్రాప్రియారాధితాంఘ్రిం[123]
పరంధామమూర్తిం భజే రామచంద్రం

[123] శత్రువులు సహితం పాదాలను పూజిస్తున్నారు (మిత్ర అప్రియ ఆరాధిత)

(203)

పరం పవిత్రం పరవాసుదేవం
పరాత్పరం తం పరమేశ్వరాఖ్యం
గుణత్రయారాధితమూలకందం
ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్

(204)

సాకేతేగరుగంధ ధూపనిబిడే మాణిక్యదీపాన్వితే
కస్తూరీఘనసారకుంకుమరస ప్రాచుర్యసర్వోజ్జ్వలే
నానా పుష్ప వితాన[124] పఙ్క్తి రుచిరే సౌవర్ణ సింహాసనే
వాసం మన్మథ మన్మథం మణినిభం రామం భజే తారకం

(205)

భంగోత్తుంగమాయామృతాబ్ధిలహరీ[125] మధ్యేవిరాడ్విగ్రహే
ద్వీపే నిర్జరపాదపైః పరివృతే కర్పూరదీపోజ్జ్వలే
ఓంకారాంతర మందిరే మణిమయే శేషాన్తరా శాయినం
లక్ష్మియుక్తమసారచిత్సుఖపదం రామంభజేతారకం

(206)

వైకుంఠేనగరే సురద్రుమతలే ఆనన్దవప్రాంతరే
నానారత్నవినిర్మిత స్ఫుటపటు ప్రాకార సంవేష్టితే
సౌధేందూపల[126] శేషతల్పలలితే నీలోత్పలచ్ఛాదితే
పర్యంకశయనం రమాది[127]సహితం రామంభజేతారకం

---

[124] సమూహము
[125] ఉత్తుంగము = పైకి ఎగరటము ; భంగము = విరగటము , కింద పడటము ; ఇవి రెండూ మాయ. ఈ మాయకూ అమృత సముద్రమునకూ మధ్య ఉన్నది విరాట్ విగ్రహం.
[126] పల = మాంసము. కాబట్టి అర్థం కుదరదు. సందర్భానుసారం ఇందూపల అంటే శేషతల్పం చంద్రకాంతిలాగా ఉందనా?
[127] రమాది? ఏక పత్నీ వ్రతుడికి! .

(207)
వైకుంఠే పుటభేదనే[128] మణిమయప్రాంతేందు సింహాసనే
అక్షాంతాంత[129] సరోరుహే శశిగళత్పీయూషవార్యంతరే
చంద్రార్కానల భానుమండలయుతే శేషాహితల్పాంతరే
వాసంవాసవనీలకోమల నిభం రామంభజేతారకం

(208)
క్షీరాబ్ధౌ శశిశంఖమౌక్తికలసద్వీపే సుధర్మాంతరే[130]
బిందౌ సార్ధకళాన్వితే పరిలసన్నాగాంతరే సంస్థితం
కోటీరాంగదహారకుండలమణిగ్రైవేయహారోజ్జ్వలం
శ్రీవత్సాంచిత ఇంద్రనీలసదృశం రామంభజేతారకం

(209)
సాకేతేనలచంద్రభానువిలసచ్చిచ్చక్రబిందుస్థితం[131]
బాలార్కాద్యుతిభాస్కరం కరతలే పాశాంకుశౌబిభ్రతం
బాణం చాపయుతం విశాలనయనం స్మేరాననాంభోరుహం
శ్రీ పుంరూపధరం విలాసవదనం రామంభజేతారకం

(210)
అర్ధం రక్తపదార్థ[132] నీలరుచిరం అర్ధేందుచూడార్చితం
అర్ధం రత్నకిరీటకుండలధరం తాటంకమర్ధంధను
శ్శంఖంచక్రగదాబ్జసంయుతకరం శ్రేయోమయం వైష్ణవం
పాశంచాంకుశబాణవిధృతకరం రామంభజేతారకం

(211)
సహస్రపత్రాంబుజ కర్ణికాంత
ర్జ్యోతిః ప్రకాశం పరమాదిమూలం
తేజోమయం జన్మజరావిహీనం
శ్రీ రాఘువం నిత్యమహంనమామి

---

128 నగరము

129 అక్షంతాంత = ఓర్వలేనితనానికి హద్దు. (??)

130 దేవసభ

131 చిత్ చక్ర బిందు స్థితం (యోగ శాస్త్ర వర్ణన)

132(?!!) శరీరమని భావార్థం తీసుకుని దాని అర్థం (కారణం) అనుకోవాలి

(212)
సకలభువనరత్నం సచ్చిదానందరత్నం
సకల హృదయరత్నం సూర్యబింబాంతరత్నం
విమలసుకృతరత్నం వేదవేదాంతరత్నం
పురహరజపరత్నం పాతుమాంరామరత్నం
(213)
ఇక్ష్వాకు వంశార్ణవజాతరత్నం సీతాంగనాయౌవన భాగ్యరత్నం
వైకుంఠ రత్నం మమభాగ్యరత్నం శ్రీ రామరత్నం శిరసా నమామి
(214)
నిగమశిశిరరత్నం నార్మలానందరత్నం
నిరుపమగుణరత్నం నాదనాదాంతరత్నం
దశరథకులరత్నం ద్వాదశాంతస్థరత్నం
పశుపతిజపరత్నం పాహిమాం రామరత్నం
(215)
శతమఖనుతరత్నం షోడశాంతస్థరత్నం
మునిజనజపరత్నం ముఖ్య వైకుంఠ రత్నం
నిరుపమగుణరత్నం నీరజాంతస్థరత్నం
పరమపదవిరత్నం పాతుమాం రామరత్నం
(216)
సకలసుకృతరత్నం సత్యవాక్యార్థరత్నం
శమదమగుణరత్నం శాశ్వతానందరత్నం
ప్రణయనిలయరత్నం ప్రస్ఫుటజ్యోతిరత్నం
పరమపదవిరత్నం పాతుమాం రామరత్నం
(217)
నిఖిలనిలయ మంత్రం నిత్యతత్వాఖ్యమంత్రం
భవకులహరమంత్రం భూమిజాప్రాణమంత్రం
పవనజనుతమంత్రం పార్వతీమోక్షమంత్రం
పశుపతినిజమంత్రం పాతుమాం రామమంత్రం

(218)
ప్రణవనిలయమంత్రం ప్రాణనిర్వాణమంత్రం
ప్రకృతిపురుషమంత్రం బ్రహ్మరుద్రేంద్రమంత్రం
ప్రకటదురితరాగద్వేష నిర్నాశమంత్రం
రఘుపతి నిజమంత్రం రామరామేతి మంత్రం
(219)
దశరథసుతమంత్రం దైత్యసంహారమంత్రం
విబుధవినుతమంత్రం విశ్వవిఖ్యాత మంత్రం
మునిగణనుతమంత్రం ముక్తిమార్గైకమంత్రం
రఘుపతి నిజమంత్రం రామరామేతి మంత్రం
(220)
సంసారసాగరభయాపహ విశ్వమంత్రం
సాక్షాన్ముముక్షు జనసేవితసిద్ధమంత్రం
సారంగహస్త ముఖహస్త నివాస మంత్రం
కైవల్యమంత్రమనిశం భజరామమంత్రం
(221)
జయతుజయతు మంత్రం జన్మసాఫల్య మంత్రం
జనన మరణ భేదక్లేశ విచ్ఛేద మంత్రం
సకలనిగమమంత్రం సర్వశాస్త్రైక మంత్రం
రఘుపతి నిజమంత్రం రామరామేతి మంత్రం
(222)
అజ్ఞాన సంభవభవాంబుధి బాడబాగ్నిం
అవ్యక్తతత్త్వనికర ప్రణవాధిరూఢం
సీతాసమేత మనుజేన హృదాంతరాళే
ప్రాణప్రయాణసమయే మమసన్నిధత్తే

మూడవ అధ్యాయము

(223)

శ్రీరామం శివచాపభంగనిపుణం సీతాంగనా వల్లభం
సుత్రామార్చిత[133] పాదపద్మయుగళం సూర్యేందు నేత్రోజ్జ్వలం
కర్పూరాంగవిలేపనం ఘనరుచిం కారుణ్యపాథోనిధిం
వందే కల్పతరుప్రవేశిత[134] లసత్సింహాసనాధిష్ఠితం

(224)

శ్రీరామం క్షితికంధరస్య ధనుషీ సంభేధనా ప్రాపితాం
సీతాం కాంచనసన్నిభాం పరిణితామాకల్ప రత్నోజ్జ్వలాం
వామాంకోపరి లజ్జయా నతముఖమాలోక్య దివ్యాసనే
శ్రీమద్భానుశశాంకకోటిసదృశః పాయాత్సవో రాఘవః

(225)

శ్రీరామం భువనైకసుందరతనుం ధారాధరశ్యామలం
రాజీవాయతలోచనం రఘువరం రాకేందుబింబాననం
కోదండాదినిజాయుధాశ్రితభుజైర్భాంతం విదేహాత్మజా
ధీశం భక్తజనావనం రఘువరం శ్రీ రామచంద్రం భజే

(226)

ఆరామం వైభవానామభినవసుపథం హారకేయూరకానాం
హాసోల్లాసాభిరామం మణిమయమకుటౌ మఙ్గళానాంనివాసం
మందారారామసీమాంతర మణిభవనాధిష్ఠితం శిష్టసేవ్యం
సల్లాపానంద సింధుప్రణవమభినిశం రామచంద్రం భజేహం

(227)

రామం రాజశిఖామణిం రఘువరం రాకేందుబింబాననం
రాజీవాయతలోచనం రణహతానేకాసురం రాఘవం
సీతా సాధు పయోధరాంచిత లసత్కాశ్మీర గంధాంచితం
రాజత్కుండలమండితం శుభకరం రామాభిరామం భజే

---

133 ఇంద్రుని పూజ అందుకున్న వాడు
134 కల్పవృక్షం (నీడలో?) ప్రవేశించిన సింహాసనం అధిష్టించిన

(228)
రామం కోమలనీలమేఘ విలసద్గాత్రం పయోజాననం
కాకుత్స్థం దశకంఠబాహు విదళత్కోదండ బాణాన్వితం
పాపఘ్నం విశదాయతాక్షి యుగళం సౌమిత్రి సంసేవితం
భక్తానాం పరమౌషధం మునివరం సంస్తూయమానం భజే
(229)
రామం శ్యామల మేఘకోమలరుచిం రాకేందుబింబాననం
రక్షోఘ్నం రవిజార్చితం రఘువరం రత్నోజ్జ్వలత్కుండలం
రాజీవాక్షమమానుషం రణబలోరగ్రం రమానుగ్రహం
రాజేంద్రం రమణీయ రూపమసకృద్ధ్యాయే జగన్మోహనం
(230)
రామం రమ్యగుణం రమాపతిసమం రాకాశశాంకాననం
రాజన్యం రమణీయరూపమమలం రామాభిరామం హరిం
రాజారాధిత పాదపద్మమనిశం రాజన్యవిద్యాసితం
రాకేందు ప్రతిమం దారాకుచయుగే విన్యస్త హస్తం భజే
(231)
రామం కౌశిక గౌతమ ప్రియకరం సీతాపతిం సానుజం
రక్షోఘ్నం వనవాసినం గుణనిధిం విఘ్నఘ్నమాప్తార్కజం
సేతోర్బంధనధీరవానరబలం ధిక్కుంభకర్ణేంద్రజి
త్పజ్కీగ్రీవనుపద్విభీషణమజం[135] శ్రీ రామచంద్రం భజే
(232)
రామంనీరదనీలకోమలనిభం నీలాలకాలంకృతం
కట్యాం శోభిత కింకిణీ ఘణఘణధ్వానైరుపేతం శిశుం
కంఠాలంబిత రక్తు నిర్మలనఖం కంజాక్షమబ్జచ్ఛవిం[136]
భాస్వంతం మకుటాంగదాది వివిధాకల్పం[137] సదాహంభజే

---

135 విభీషణునికి దైవము
136 కంజాక్షం అబ్జ(ఇక్కడ చంద్రుడు)ఛవిం చంద్రకాంతి సమ దేహ ఛాయ
137 మకుట కేయూరాది ఆభూషణములతో వివిధ వేషములు ధరించిన

(233)
రామం సీతాసమేతం విమలరవిశతాభాసమానం రసార్ద్రం
శ్యామం దేదీప్యమానం స్మితరుచిరకుండలద్భాసగండం
శ్రీవత్సం శ్రీనివాసం సురతరువిలసద్రత్న సింహాసనస్థం
దివ్యకల్పోజ్జ్వలాంగం దివిజపతినుతం సంతతం తం భజేహం.
(234)
జలనిధికృతసేతుం దేవతానందహేతుం
దశముఖమహారక్షోదారవైధవ్యహేతుం
మునిజనవిహానాం ముక్తి సౌఖ్యాది హేతుం
రఘువరకులకేతుం కీర్తయే ధర్మహేతుం
(235)
సకలగుణనిధానం యోగిభిస్తూయమానం
భజతుసురవిమానం[138] రక్షితేంద్రాదిమానం
మహితవృష[139] భయానం సీతయాశోభమానం
స్మరతు హృదయభానుం బ్రహ్మ రామాభిరామం
(236)
వరగుణ మణిసింధుర్మైథిలీ ప్రాణబంధుః
కనకశిఖరధైర్యో[140] భూతలోద్భాను[141] సూర్యః
దశరథనృపరత్నో దైవతాగ్రైకగణ్యో
భజితభువన భద్రో పాతుమాం రామభద్రః
(237)
త్రిదశ కుముదచంద్రో దానవాంభోజ చంద్రో
దురితిమిర చంద్రో యోగినాం జ్ఞాన చంద్రః
ప్రణతనయనచంద్రో మైథిలీ నేత్ర చంద్రో
దశముఖరిపు చంద్రః పాహిమాం రామచంద్రః

---

[138] భజిత సుర విమానం సురులను వాంఛితప్రదేశము చేర్చువాడు
[139] కృష్ణపరంగా గొప్ప ఎద్దుల కి భయం కలిగించిన వాడు
[140] మంధర పర్వతానికి (మునగవని) ధైర్యమిచ్చినవాడు
[141] ఉద్భానము = పుట్టుక భూమిపై జన్మించిన సూర్యుడు

(238)

స్వయువతి[142] కుచచంద్రం బంధుధుగ్ధాబ్ధిచంద్రం
సుజన కుముద చంద్రం వైరి వక్త్రాబ్జ చంద్రం
వికసిత ముఖచంద్రం వ్యాప్తి సత్కీర్తి చంద్రం
సకలభువన చంద్రం సంతతం రామచంద్రం.

(239)

భేతాళం దశకంఠ కంఠ కదళీ కందర్ప దర్పాపహః
శ్రీకంఠాకృతి మాప్లువంతిమమలం ఘోరాసుర ప్రాణహ్రా
ద్భాణం ప్రత్యుపసంహరంతమతులం బాణాసనోద్యత్కరం
వందేరాతిభయావహం మునినుతం రామం ఘనశ్యామలం[143]

(240)

ఆకర్ణాంతగుణోల్లసచ్చరమజం కల్పాంతకాలోపమం
నేత్రాంతారుణతాం వహంతమనిశం ప్రహ్లాదదన్నాకినాం[144]
పౌలస్త్యాసుర దృష్టిచంచలకరం శస్త్రార్థ సంధాయినం
బాణానేక విచిత్ర హస్తకుశలం శ్రీ వీరరామం భజే

(241)

నహిమాతా నహితాతో నహిమమ
తనయాశ్చ నైవసోదర్యః
ఇతిమమనికటే మృత్యౌ రఘుపతి
రయమేవ బంధురాసన్నః

---

[142] భార్య. ప్రాస కోసమా?

[143] మొదటి మూడు పాదాలు చాలా తికమక పెడతాయి తాత్పర్యం : యమదూత (భేతాళం) అనదగిన ఘోర అసురుడు దశకంఠుడి బాణాన్ని ప్రత్యుపసంహరించి, వాడి ప్రాణం హరించి, అరటి చెట్టు వంటి వాడి కంఠములను తెల్లగా (రక్తహీనంగా)చేయుటకై మన్మథుడిని దహించిన శివుడివలే కోపముతో అమల అతులమైన బాణమును ఆసనము నుంచి (తూణీరము) చేత పట్టుటకు ఉద్యమించి, రాక్షసులకు (రాతి) భయము కలిగించే, ముని వందితుడు, ఘనశ్యామలుడగు రామునికి నమస్కారము.

[144] నాకినః = దేవతలు ; ఆహ్లాద = సంతోషము దేవతలకు అత్యంత సంతోషము కలిగించు వాడు

(242)

దైవేంద్రేణ సమర్పితే ధ్వజయుతే తత్స్యందనే సంస్థితం
నోత్కంఠాత్పురవైరి వీర్య విభవం[145] జ్ఞాత్వా భుజాస్ఫాలనం[146]
కృత్వా సూతయుతం[147] దశానన హరం తూరీణ సంస్థం శరం
హృత్వాజ్యానినదాత్కరోతి[148] భయదం శ్రీ వీరరామం భజే

(243)

రుచిర మణికిరీటం సుందరభ్రూలలాటం
కనకరుచిర చేలంకాశ[149] సద్భోగ ఖేలం[150]
విమల జలద నీలం కుండలోద్భాస కర్ణం
రఘుకులజనరత్నం సంతతం చింతయామి

(244)

శ్రీవత్సాంకముదారకౌస్తుభలసత్పీతాంబరాలంకృతం
నానారత్నవిరాజమానమకుటం నీలాంబుదశ్యామలం
కస్తూరీఘనసారచర్చితతనుం మందారమాలాధరం
కందర్పాయుత సుందరం రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే

(245)

యన్నామైవ సహస్రనామ సదృశం యన్నామవేదైస్సమం
యన్నామాంకితవాక్యమసురబల స్త్రీ గర్భ విచ్ఛేదనం
యన్నామం శ్వపచార్య భేదరహితం ముక్తిస్సదాదాయకం
తన్నామం రఘురామరామరమణం శ్రీరామ నామామృతం

---

145 ఇలా యుద్ధం చేయడం నాకు శివునికి మాత్రమే తెలుసు అని నోత్కర్ష చేసుకుని (తన గొప్ప తాను చెప్పుకుని)
146 భుజము అదరటమనే శుభ శకునము తెలుసుకుని
147 మాతలి సలహా స్వీకరించి
148 కుటుంబ పెద్దను చంపి మిగిలిన వాళ్ళను భయపెట్టి
149 అందమైన బంగారు అలంకారములతో కాంతివంతమైన వస్త్రము
150 ఆది శేషువు మీద విహరించే

(246)

రామం రాక్షస మర్దనం రఘువరం దైతేయ విధ్వంశినం
సుగ్రీవేస్సితరాజ్యదం సురపతేర్దైత్యాంతకం శార్ఙ్గిణం
భక్తానామభయప్రదం భయహరం పాపౌఘ విధ్వంశినం
సామీరి[151]స్తుత పాదపద్మ యుగళం సీతాసమేతం భజే

(247)

రామంరక్తసరోరుహాక్షమమలం లంకాధినాథాంతకం
కౌసల్యా నయనోత్సుకం రఘువరం నాగేంద్రతల్పస్థితం
వైదేహీ కుచకుంభ కుంకుమ రజోలంకారహారిం హరిం
మాయామానుషవిగ్రహం రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే

(248)

రామం హేమతటిప్రభాంశుకధరం[152] వీరాసనే సంస్థితం
బాలం నీలమణిప్రభం మధురిపుం దైత్యేంద్ర గర్వాపహం
విశ్వామిత్ర వశిష్ఠ వానరవరై స్సంసేవ్యమానం సదా
నిత్యం భాస్కరచంద్రకోటి సదృశం సీతాసమేతం భజే

(249)

శత్రుఘ్నో వ్యజనాంకితోపి భరతః పార్శ్వద్వయోః పశ్చిమే
ఛత్రం చామరసంయుతం కలితవాన్ సంసేవితే లక్ష్మణః.
మూలే కల్పతరో ర్విమాన విలసన్మాణిక్య సింహాసనే
పద్మాస్యం[153] మునిసేవితం రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే

(250)

వామాంకోపరి తప్తకాంచననిభం సీతాసమాలోకితం
హస్తాభ్యాం ధృతఛత్రచామర మహా సౌమిత్రిణా సేవితం
నిత్యం పూజిత పాదపద్మ యుగళం దేవైస్సురేంద్రాదిభిః
సేవ్యం మానుషరాక్షసైః కపివరైః శ్రీ రామచంద్రం భజే

---

151 హనుమంతుడు

152 అంశుకము = ఉత్తరీయము

153 ముఖ పద్మము

(251)
కస్తూరీతిలకం కపీంద్రహరణం కారుణ్యవారాన్నిధిం
క్షీరాంభోధిసుతా ముఖాబ్జమధుపం కల్యాణరామం నిధిం
కౌసల్యానయనోత్సుకం కపివరత్రాణం మహా పౌరుషం
కౌమారిప్రియమర్కకోటి[154] సదృశం సీతాసమేతం భజే
(252)
విద్యుత్కోటి దివాకరద్యుతినిభం శ్రీ కౌస్తుభాలంకృతం
యోగీంద్రైస్సనకాదిభిః పరివృతం కైలాసనాథ ప్రియం
ముక్తారత్న కిరీట కుండలధరం గ్రైవేయ[155]హారాన్వితం
వైదేహీకుచ సన్నివాసమనిశం సీతాసమేతం భజే
(253)
విద్యుత్కోటి సహస్రభాను సదృశం సింహాసనేసంస్థితం
మూలేకల్పతరోర్మహామణిమయే భాసం పరేశం విభుం
సుగ్రీవాంగదజాంబవాది హరిభిః సంసేవ్యమానం హరిం
శంభుః బ్రహ్మ సురాదిభిః పరివృతం సీతాసమేతం భజే
(254)
మేఘశ్యామలమంబుజాతనయనం విస్తీర్ణ వక్షస్థలం
బాహుద్వంద్వ విరాజితం[156] సువదనం శోణాంఘ్రి పంకేరుహం
నానారత్న విచిత్ర భూషణయుతం కోదండ బాణాంకితం
త్రైలోక్యప్రతిమానసుందరతనుం సీతాసమేతం భజే
(255)
దివ్యారణ్య యతీంద్ర నామనగరే[157] మధ్యే మహామంటపే
స్వర్ణస్తంభసహస్రషోడశయుతే మందారమూలాశ్రితే
నానారత్న విచిత్రనిర్మల మహాసింహాసనే సంస్థితం
సీతాలక్ష్మణసేవితం రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే

---

[154] కౌమారి?
[155] అదీ హారమే
[156] రెండు చేతులు ఉన్నాయనటం! ప్రాసకోసమా?
[157] ?ఆ యతి ఎవరో తెలిస్తే కవి అక్కడి నుండే వచ్చాడు అనుకోవచ్చు

(256)
యత్పాదాంబుజసంభవా త్రిపథగా భాగీరథీ ముక్తదా
లోకానాంహతకిల్బిషా భగవతీ మందాకినీ శాంభవీ
లోకే భారతి సరస్వతీ సురనదీ పుణ్యేందు కాంతిప్రభా
తం విష్ణుం భరతాగ్రజం రఘువరం సీతాసమేతం భజే
(257)
యత్పాదాంబుజరేణునా మునిసతీ ముక్తింగతాయన్మహా
పుణ్యం పాతక నాశనే త్రిజగతాం భాతిస్మృతా పావనీ
స్మృత్వారాఘవమప్రమేయమమలం పూర్ణేందుమందస్మితం
తం రామం సరసీరుహాక్షమమలం సీతాసమేతం భజే.
(258)
వైదేహీకుచమండలాగ్రవిలసన్మాణిక్య హస్తాంబుజం
కాంచత్కంకణహారనూపురలసత్కేయూరహారాన్వితం
దివ్యశ్రీమణికుండలోజ్జ్వలమహాభూషాసహస్రాన్వితం
వీరశ్రీ రఘుపుంగవం గుణనిధిం సీతాసమేతం భజే
(259)
వైదేహీకుచమండలోపరిలసన్మాణిక్య హారావళీ
మధ్యస్థం నవనీతకోమలరుచిం నీలోత్పలశ్యామలం
కందర్పాయుతకోటి సుందరతనుం పూర్ణేందు బింబాననం
కౌసల్యాకులభూషణం[158] రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే
(260)
వైదేహీయుతవామభాగమతులం వందారుమందారకం[159]
వందే ప్రస్తుత కీర్తివాసిత[160] తరుచ్ఛాయానుకారి ప్రభుం
వైదేహీ కుచకుంకుమాంకిత మహోరస్కం మహాభూషణం
వేదాంతైరుపగీయమానమసకృత్[161] సీతాసమేతం భజే

[158] ఈ మాతృస్వామ్యం ఏమిటో? దౌహిత్రుడనుకోవాలా?
[159] వందనము చేసినవారి కోర్కెలు తీర్చువాడు
[160] సందర్భానుసారంగా పారిజాత వృక్షము
[161] అసకృత్ = పదేపదే

(261)
వైదేహీ స్తనకుంభ సంభ్రమ పరీరంభావృతం[162] సింధుగం[163]
రాకాచంద్ర నిభాననం రఘువరం రాజీవపత్రేక్షణం
ప్రావృణ్మేఘనిభద్యుతిస్మితయుతం హారావళీ భూషితం
శ్రీ రామం ప్రణమామి భక్తజనతా చింతామణిం సంతతం
(262)
వైదేహీరమణీ హిరణ్యతిలకం విశ్వంభరాపాలకం
వర్ధిష్ణుం వివిధాయుధేషు నిపుణం విద్వజ్జనశ్రీకరం
విద్యావాసగృహం వియచ్చరనుతం విద్యుత్ప్రకాశాంబరం
విప్రత్రాణవిధేయమాది పురుషం శ్రీ రామచంద్రం భజే
(263)
వైదేహీవశవర్తినం[164] రణజితం రత్నాకరాగారిణం[165]
పఙ్క్తిగ్రీవ మదాపహం పటుభుజం పద్మాప్తకోటిప్రభం
విష్ణుం జిష్ణుమ[166]వార్యశౌర్యనిలయం నీలాంబుదశ్యామలం
రత్నాలంకరణాన్వితం రఘుపతిం శ్రీ రామచంద్రం భజే
(264)
దేవానాంహితకారిణం సభువనే కృద్వావతారం ధృవం
రామం కౌశిక యజ్ఞవిఘ్నదనుజఘ్నం తాటకాసంహారం
నిత్యం గౌతమ పత్ని శాప గళనం శ్రీ పాదరేణుం శుభం
శంభోరుత్కట చాపఖండన మహాసత్యం భజే రాఘవం
(265)
రాజీవనేత్ర రఘుపుంగవ రామభద్ర
రాకేందు బింబ సదృశానన నీలగాత్ర
రామాభిరామ రఘువంశ సముద్భవత్వం
శ్రీ రామచంద్ర మమదేహి కరావలంబం

---

162 కౌగలించుకొని
163 సముద్ర గంభీరుని
164 అరణ్యానికి తీసుకుని వెళ్ళటం అనుకున్నా విచిత్ర వర్ణనే
165 సందర్భానుసారంగా దాన కంకణము
166 జయశీలుడు జయించే స్వభావము కలవాడు

(266)
ముకుర రుచిర గండం[167] పుండరీకాభితుండం[168]
కరికర[169] భుజదండం రౌద్రతేజోగ్ని గుండం
నమిత భువన షండం[170] భేదితోగ్రారి[171] మండం
గుణనికర కరండం[172] నౌమి రామ ప్రచండం
(267)
కోదండకాండ వినివేశిత బాహు దండం
మాఖండలాద్యమర వర్షిత పుష్ప వర్షం
అయోధన స్థితః రజః పరిధూసరాంగ[173]
మత్యూర్జితం[174] రఘువరేంద్రమరిప్రభేదం[175]
(268)
సేవ్యం శ్రీ రామ మంత్రం శ్రవణ శుభకరం శ్రేష్ఠ సుజ్ఞాన మంత్రం
స్తవ్యం శ్రీ రామమంత్రం నరక దురిత దుర్వార నిర్ఘాతమంత్రం
భవ్యం శ్రీ రామమంత్రం భజతు భజతు సంసార నిస్తార మంత్రం
దివ్యం శ్రీ రామమంత్రం దివిభువివిలసన్మోక్ష రక్షైక మంత్రం
(269)
ఆజానుబాహుమరవింద దృశం శుభాంగం
రాజాధిరాజ మఘరాజితమః పతంగం[176]
శ్రీ జానకీ ముఖ సరోరుహ మత్త భృంగం
శ్రీజాని తం హృది భజామి కృపాంతరంగం

---

167 అద్దం వంటి అందమైన చెక్కిలి
168 కమలమును (శోభను) ఎదిరించు ముఖము
169 ఏనుగు తొండము వంటి
170 షండం అంటే నపుంశకులు . ప్రాస కోసమా? వాళ్ళు కూడా నమస్కరం చేస్తున్నారనా?
171 భేధితో అగ్ర అరి లేదా భేధిత ఉగ్ర అరి
172 భరిణ
173 యుద్ధము చేయక (పూర్తి అయినందున)ధూళి కప్పబడిన శరీరముతో
174 దీర్ఘమైన ఊపిరి తీసుకుంటూ
175 శత్రువును భేదించిన రామునికి (వందనము)
176 అఘరాజి=పాపసమూహం; తమః=అంధకారం; పతంగం=సూర్యుడు

(270)
ఏకేన బాణమపరేణకరేణ చాపం
హార్షంవహంతమసమాన జటా శిరస్కం
సీతాసహాయమనుజేన సహ చరంతం
శ్రీ రామచంద్రమనిశం కలయామి చిత్తే
(271)
ఆమీలయన్[177] దశశిరో వదనాంబుజాతం
ఉన్మీలయన్[178] జనకజా నయనోత్పలానాం
ఆనందయన్ సకలజీవచకోరరాశిం
శ్రీ రామచంద్రమనిశం కలయామి చిత్తే
(272)
రామం పురాణపురుషం రమణీయవేషం
రాజాధిరాజ మకుటార్చిత పాదపీఠం
సీతాపతిం సునయనం జగదేకవీరం
శ్రీ రామచంద్రమనిశం కలయామి చిత్తే
(273)
సింహాసనస్థం సురసేవితవ్యం రత్నాంకితాలంకృత పాదపద్మం
సీతాసమేతం శశిసూర్యనేత్రం రామం భజే రాఘువ రామచంద్రం
(274)
సుగ్రీవమిత్రం సుజనానురూపం లంకాహరం రాక్షసవంశనాశం
వేదాశ్రయాంగం విపులాయతాక్షం రామం భజే రాఘువ రామచంద్రం
(275)
అనంతకీర్తిం వరదప్రసన్నం పద్మాసనం సేవక పారిజాతం
రాజాధిరాజం రఘువీరకేతుం రామంభజే రాఘువ రామచంద్రం
(276)
పద్మాసనస్థం సురసేవితవ్యం పద్మాలయానంద కటాక్ష వీక్ష్యం
గాంధర్వ విద్యాధర గేయమానం రామంభజే రాఘువ రామచంద్రం

177 ముడుచుకొని పోవటము
178 వికసించుట

(277)
అచింత్యమవ్యక్తమనంతరూపం
అద్వైతమానందమనాదిగమ్యం
పుణ్యస్వరూపం పురుషోత్తమాఖ్యం
రామంభజే రాఘువ రామచంద్రం
(278)
మందస్మితం కుండలమండభాగం
పీతాంబరం భూషిత భూషితాంగం
నీలోత్పలాంగం భువనైకమిత్రం
రామంభజే రాఘువ రామచంద్రం
(279)
డిండీర[179]హాస మణికుండల చారుకర్ణ
దౌర్దండశౌర్య జిత ఖండన శౌర్య ధీర
కోదండకాండ పరిమండిత పార్థివేంద్ర
వేదండయాన[180] జయ రాఘువ రామ చంద్ర
(280)
లోకాన్ సప్త నినాదయన్ హరిహయ శుభ్రాలయం భిద్యతే[181]
సప్తాఖ్యాం భువనాం ప్రకంప ముదయన్ సప్తార్ణవాన్ ఘూర్ణయన్[182]
ఉన్మీలాని రసాతలాని జనయన్ సప్తాపి పృథ్వీధరాన్
శ్రీ రాఘువ బాహుదండ విదళత్కోదండ[183] చండ ధ్వనిః

[179] డిండీర = సముద్రపు నురుగు ; సందర్భాన్ని బట్టి కొంచెము చప్పుడు చేస్తూ నవ్వటము
[180] ఏనుగు మీద వెళుతున్న
[181] ఇంద్రుని ఇల్లు చీల్చుకొని
[182] చక్రాకారములో తిరుగుట
[183] రాముడు ఎక్కుపెట్టగా (శివ) ధనువు విరిగినప్పుడు వినపడిన భయంకరమైన చప్పుడు

(281)
బ్రహ్మాండం దళయన్ వియద్విదళయన్[184] భోగీశ భోగస్థలే[185]
సంత్రాసం జనయన్ సముద్ర పటలీ[186] తోయం సముద్వేలయన్
దిక్పాలానతి క్షోభయన్ కులగిరౌదీర్ణత్వమాపాదయన్
సక్షత్రాణి పపాతయన్విలసితే[187] శార్ఙ్గే ధనుజ్యార్ణవే[188]

(282)
యోచండ గాంభీర్య ధనుర్వితేజో
భూమండలీ పుణ్యకృతావతారః
అఖండలాద్యైరమరైరుపేతః
కోదండపాణిః కులదైవతం నమః

(283)
వైదేహ్యా సహగమ్య రాజ్యమనిశం సౌవర్ణ సింహాసనే
మందారద్రుమ వాటికాంతర మహా శ్రీ చంద్ర కాంతాలయే
కైకేయీజనిమాంజనేయమనిశం సౌమిత్రిణా సేవితం
మేఘశ్యామముదార హాసవదనం శ్రీ రామచంద్రం భజే

(284)
వైదేహ్యా పులకాంకురార్చిత తనుర్వ్యాలంబ హస్తాంబుజః
హస్తై మోదిత రత్న కంకణ రవః కల్పద్రుమాణాం వనే
పాదాభ్యాం మణిపాదుకా ద్యుతికరం ప్రేంఖం[189] నఖాభ్యాం చర
న్నిష్టాలాప[190] సుధాధారసో దిశతు మే శ్రీ రామచంద్రో హరిః

---

[184] వియత్ = ఆకాశము. బ్రహ్మాండ ఆకాశములు విరిగెను
[185] ఇంద్రుడు భోగించు సుఖ ప్రదేశము , స్వర్గము
[186] సంపూర్ణ సముద్ర జలము క్షోభించెను
[187] పపాతయన్ = భూమికి రాలాయి
[188] రాముని ధనుష్టంకారము వలన
[189] ప్రేంఖం = నృత్యగతి (పాదముల కదలిక వల్ల మణిపాదుక కాంతి గోళ్ళమీద పడినది)
[190] సరస సంభాషణ

(285)
వామాంకస్థిత జానకీ కుచయుగే విస్రస్త హస్తాంబుజం
ఉజ్జృంభానన[191] పంకజం పరిసలద్విస్పష్ట[192] బింబాధరం
సత్తారేణ[193] విశిష్ట కంకణరవే ఓంకార శబ్దాశ్రయే
భాంతం శారద చంద్రహాసమనిశం వందే సదా రాఘవం
(286)
వైదేహీసహితం సలక్ష్మణయుతం కైకాసుతం సానుజం
సుగ్రీవశ్చ విభీషణానిలసుతౌ నీలం నలం సాంగదం
విశ్వామిత్ర వశిష్ట గౌతమ భరద్వాజాది సంసేవితం
రామో మారుతి సేవితం[194] స్మరతు మాం సామ్రాజ్య సింహాసనే
(287)
రామః ప్రాంజలిరగ్రతోనిలసుత స్సౌభాతృమాదర్శయ
న్ఛత్రం చామరయుగ భాసిత కరాన్ పశ్చాత్తలే పార్శ్వయోః
వామాంగేచనిజాన్ విభీషణముఖ్యాన్ సంభావయన్ బోధయన్
ధీముద్రా కరతత్వ రూపమవతాత్[195] సామ్రాజ్య సింహాసనే
(288)
వైదేహీరమణీయ వక్త్రనయన ప్రద్యోత[196] ఖద్యోతనం[197]
కేళీసద్మని రత్నదీపకళికా[198] కాంతే వసంతం హరిం
సౌరభ్యః ప్రసవ[199] ప్రయుక్త విలసచ్ఛాయాంతరే శాయినం
శ్రీమంతం రఘువంశ దీపక మణిం శ్రీ రామచంద్రం భజే

---

[191] ఆవలిస్తున్న నోరు (!!!)
[192] వికసించిన ఆధరములు ; ప్రాస కోసమా? .
[193] సత్ తారః = మంచి ముత్యం (అరుదైన అర్థం)
[194] రెండు సార్లు హనమంతుని ప్రసక్తి
[195] అవతాత్?
[196] రశ్మి, కాంతి
[197] సూర్యుడు
[198] శయ్యా గృహములోని రత్న దీపముల జ్వాల
[199] పువ్వు

(289)
పౌగండే[200] హిత బాలకః పరివృతః పూర్ణేందు కాంతాననః
ప్రీత్యా బద్ధ విచిత్ర హేమవసనే సంసక్త కాంచీ గుణః
ఆజానుప్రవిళంబ బాహు యుగళ శ్యామాంబుభృద్విగ్రహం
భ్రాతృవ్యానుచరాశ్చరాచర గురుః పాయాత్సదా రాఘవః
(290)
రామో బద్ధపయోనిధి ర్గుణనిధిర్గత్వా చచారైరలం[201]
లంకాం ప్రాప్య స కుంభకర్ణ దనుజం హత్వా రణే రావణం
తత్రస్థాప్య విభీషణం పునరగాత్సీతాపతిః పుష్పకా
రూఢః పునరాగతస్సభృత్యవాన్ ధాత్రీమజః పాతునః[202]
(291)
రత్నోలసజ్జ్వలిత కుండల గండ భాగం
కస్తూరికా తిలక శోభిత ఫాల భాగం
కర్ణాంతదీర్ఘనయనం కరుణాకటాక్షం
శ్రీ రామచంద్ర ముఖమాత్మని సన్నిధత్తాం
(292)
హేలాభంగ శశాంక శేఖర ధనూర్భమండలాఖండల
శ్రేణీమౌళి లసద్వినూత్న మణిభిర్దీప్తాంఘ్రి పంకేరుహః
కల్యాణంజనయత్యఖండ విభవః కల్యాణలీలోత్సవే
మార్తాండాన్వయ మండనస్య భవతాం రామస్సరామస్సదా
(293)
విద్యుత్స్ఫురన్మకరకుండల దీప్త చారు
గండస్థలం మణికిరీట విరాజమానం
పీతాంబరం జలదనీల ముదారకాంతిం
శ్రీ రామచంద్రమనిశం కలయామి చిత్తే

[200] బాల్యానికి యవ్వనానికీ మధ్యదశ
[201] చ చారైరలం = సరి పోయినంతమంది చారులతో(??)
[202] రెండుసార్లు పునరాగతః; ధాత్రీమజః = సీతకు దైవము

(294)
కరతలధృత చాపం కాలమేఘు స్వరూపం
సరసిజదళనేత్రఙ్చారుహాసం సుగాత్రం
విచినోతి[203] వనవాసం విక్రమోదగ్రవేషం
ప్రణుత రఘునాథం జానకీ ప్రాణనాథం
(295)
యః పృథ్వీ భారవారణాయ దివిజై సంప్రార్థితశ్చిన్మయ
సంజాతః పృథివీతలే రవికులే మాయామనుష్యోవ్యయః
నిశ్చక్రం హతరాక్షసః పునరగా ద్బ్రహ్మత్వమాద్యా స్థిరం
కీర్తిం పాపహరాం విధాయ[204] జగతాం తం జానకీశం భజే
(296)
విశ్వోద్భుత స్థితిలయాదిషు హేతుమేకం
మాయాశ్రయం[205] విగతమాయ మచింత్య మూర్తిం
ఆనందసాంద్ర మమలం నిజబోధ రూపం
సీతాపతిం విదితతత్వ మహం భజామి
(297)
శ్రీ రామం నవరత్న కుండలధరం శ్రీ రామ రక్షామణిం
శ్రీ రామం చ[206] సహస్రభాను సదృశం శ్రీ రామ చంద్రోదయం[207]
శ్రీ రామం శృతకీర్తిమాకార మహం శ్రీ రామ ముక్తిప్రదం
శ్రీ రామం రఘునందనం భయహరం శ్రీ రామచంద్రం భజే
(298)
రామచంద్ర చరణారవిందయో
రంతరంగచర భృంగలీలయా
తత్రసంతి చ రసాశ్చతుర్విధా
మకరందరస ఏవ పంకజే

---

[203] విచినోతి వనవాసం = వనవాసము కోరుకుని
[204] పాపకరాం విధాయ?
[205] మాయకు ఆశ్రయమైన వాడు
[206] చ ! ఛందస్సు కోసం! తరువాతి శ్లోకంలో కూడా. ఎవరు చేశారో?
[207] శ్రీ రామచంద్రోదయం = రామజననం? అయితే కలవదు!

(299)
రామః పాతు సదైవమామరి భయాద్రామం సదా భావయే
రామేణైపహృతం మహత్తర తమో రామాయ నిత్యం నమః
రామాన్నాస్తి పరం పదం సులలితా రామస్య పాదౌ భజే
రామే ప్రీతిరచంచలాస్తు మమ హే శ్రీ రామ మాంపాలయ
(300)
రామమిందీవరశ్యామం
రాజీవాయతలోచనం
జ్యా[208] ఘోష నిర్జితారాతిం
జానకీ రమణం భజే
(301)
నానాదివ్యాస్త్ర తేజస్స్ఫురదమితభుజశ్శత్రు సంహారధీరః
కౌటిల్యోద్యోతమాన భ్రుకుటి యుత ముఖం ధారయన్నంబుదాభః
తూణీరుద్యుత్సవేగోల్లసిత శరవరం తాడయిత్వా దశాస్యం
వీరశ్రీ బంధురాంగస్త్రిదశపతి నుతః పాతు మాం వీర రామః
(302)
హత్వా యుద్ధే దశాస్య స్త్రిభువన విషమం వామ హస్తేన చాపం
భూమావష్టభ్యతిష్ఠం నిరతకరధృతం భ్రామయం బాణమేకం
ఆరక్తోపాంత నేత్రో శరదళిత వపుః కోటి సూర్య ప్రకాశం
వీరశ్రీ బంధురాంగస్త్రిదశపతి నుతః పాతు మాం వీర రామ.
(303)
యుద్ధే సన్నద్ధ శస్త్రం కపివర భయదం కుంభకర్ణం సురారిం
బాణేనేకైన సద్యః ప్రకటితహృద భృగ్విశ్వ రోషారుణాక్షం
హత్వా కృత్వా ప్రమోదం సురకపి వితతే[209]ర్మాని బృందైకసేవ్యం
వీరశ్రీ బంధురాంగస్త్రిదశపతి నుతః పాతుమాం వీర రామ

[208] వింటి నారి
[209] వితతే సురకపి ప్రమోదం = దేవతలకు, వానరులకు విస్తృతంగా ఆనందం చేకూర్చి

(304)
దైతేయోదగ్రసేవ్యం పటుతరవిశిఖం భీషణం ఘోరనాదం
దేవేంద్రస్తూయమాన స్ఫురదరినికరానందకాదీన్[210] హత్వా
దిక్పాలాన్ ప్రాప్యభోగాన్ మణిరుచిశుభగాన్దిక్షుతాన్ తాపయిత్వా[211]
వీరశ్రీ బంధురాంగస్త్రిదశపతి నుతః పాతుమాం వీర రామ
(305)
కౌసల్యావీర గర్భాంబుధి ఘనవిలసత్పూర్ణ చంద్రః ప్రతాపః
మౌనీంద్ర స్వాంత పద్మ ప్రవిమల తారుణీ ధర్మ నైపుణ్య రూఢః
మారీచం రాక్షసేంద్రం నిజశరదహనానాహుతీన్ కల్పయిత్వా
వీరశ్రీ బంధురాంగస్త్రిదశపతి నుతః పాతుమాం వీర రామ
(306)
యో దండకారణ్య నిశాచరేంద్రాన్
కోదండలీలా విషయాంచకార
వేదండ శుండాయిత బాహుదండః
కోదండపాణిః కులదైవతం నః
(307)
తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ
పుండరీక విశాలాక్షౌ చీర కృష్ణాంజినాంబరౌ
(308)
ఫలమూలాశినౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ
రక్షఃకుల విహంతారౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ
(309)
కల్యాణానాం నిదానం కలిమల దహనం పావనం పావనానాం
పాథేయం వరమోక్షసిద్ధిపదవీ ప్రాప్తయే ప్రస్థితస్య వివి
క్తస్థానమేకం[212] కవివరవచనం సంజీవనం జీవితానాం
బీజం ధర్మద్రుమస్య ప్రభవతి భవతాం పూతయే రామనామ

---

[210] ఇక్కడివరకు రావణ వర్ణన
[211] తాపయిత్వా = ప్రసాదించి దిక్షుతాన్ ?
[212] బయలుదేరినవాడికి (మోక్షసాధకునికి) రహస్య(వివిక్త) స్థానం

(310)
కౌసల్యా నయనేందుం దశరథ ముఖారవింద మార్తాండం
సీతా మానస హంసం రామం రాజీవలోచనం వందే
(311)
దీర్ఘబాహుమరవిందలోచనం దీనవత్సలమనాథ రక్షణం
దీక్షితం సకలలోక రక్షితం దైవతం దశరథాత్మజం భజే
(312)
సత్యేన లోకం జయతి దీనాన్ దానేన రాఘవః
గురుం శుశ్రూషయా వీరో ధనుషా యుద్ధశాత్రవాన్
(313)
భర్జనం భవ బీజానాం మార్జనం సుఖ సంపదాం
తర్జనం యమ దూతానాం రామ రామేతి కీర్తనం
(314)
సకృత్ప్రణత రక్షాయ సాక్షీ యస్య విభీషణః
సాపరాధా త్ప్రతీకాశః[213] స శ్రీరామో గతిర్మమ
(315)
నజానే జానకీజానే రామత్వన్నామ వైభవం
సర్వేశో భగవాన్ శంభుః వాల్మీకిర్వేత్తి వానవా
(316)
కృత్యాకృత్య వివేకహీన మనసాం హత్యాదిభిర్జీవనా
మత్యంతం బహుతారకం తనుభృతామప్యంతరం భాదినా
సత్యానందమయం సమస్తనిగమ స్తుత్యాస్పదం సంపదాం
స్థానం శ్రీ రఘురామనామమమలం నిత్యం స్మరన్ ముచ్యతే

[213] ప్రతీకాశః (తుల్యః) భావార్థం తీసుకోవాలి. ప్రణత రక్షణకు విభీషణుడు సాక్షి అయితే దానిలో అపరాధము చేయనివాడికి మాత్రమే అభయమని స్వామి చెప్పలేదు. అందుచేత అనేక ఆపరాధములు చేసినవాడు కూడా విభీషణుడికి తుల్యుడే

(317)

సాకేతే స్వనికేతనే సురతరోర్మూలే లసద్వేదికే
హైమే రత్నమయం దదానమపరం హస్తాంబుజం జానునీ
సీతాం సార్శ్వగతాం సరోవరకరాం విద్యున్నిభాం రాఘవం
పశ్యంతం పరిపూర్ణ చంద్రవదనం భాస్వత్కిరీటంభజే

(318)

విద్యుద్వర్ణోపమాంగీం వికచదళముఖీం విద్రుమాభాధరోష్టీం
వేదండౌద్ధత్యకుంభప్రతికుచయుగళాం వేదిమధ్యావతంసాం
శ్యామాం సఫుల్లపద్మదళనిభ నయనాం చారుహంసాం సునాసాం
సీతాం శ్రీ రామదేవీం శ్రితజనవరదాం చింతయేనంతమూర్తిం

(319)

మాణిక్య మంజీర పదారవిందాం రామార్కనఫుల్ల ముఖారవిందాం
భక్తప్రదాతృత్వ కరారవిందాం దేవీం భజే రాఘువవల్లభాం తాం

(320)

జయతు విజయకారీ జానకీ మోదకారీ
తపనకుల విహారీ దండకారణ్య చారీ
దశవదన కుఠారీ దైత్య విచ్ఛేదకారీ
మణిమకుటధారీ చండకోదండధారీ

(321)

చేతస్థితం చింతిత చింతనీయం చింతాహరం చింతిత పారిజాతం
అచింతనీయం బహుచింతయేహం త్వామేవ రామం భువనాభిరామం

(322)

సాకేతే శరదిందు కుంద ధవళే సౌధే మహామంటపే
పర్యస్థాగరు ధూపధూమపటలే కర్పూరదీపోజ్జ్వలే
సుగ్రీవాంగద వాయుపుత్ర సహితం సౌమిత్రిణా సేవితం
లీలామానుష విగ్రహం రఘుపతిం రామం భజే శ్యామలం

(323)

రామః పితా రాఘువ ఏవ మాతా రామైవ బంధుశ్చ సఖా సఖీవా
రామో గురుర్మే పరమంచ దైవం రామం వినా నాన్యమహం స్మరామి

(324)
యా కృపా మునిసంత్రాణే యా కృపా కపి నాయకే
యా విభీషణ రక్షాయాం సా రామ మమ దీయతాం
(325)
దయానిధే రాఘవ రామచంద్ర
నిరస్య పాపాని మమా బలాని
త్వయ్యైవ భక్తిం సుదృఢాం ప్రయచ్ఛ
స్త్వైవ ప్రసూతాహ్యఖిలాన్ అభీష్టాన్
(326)
అక్షీణ బాణ తూరీణ సమారూఢిత కార్ముకః
దశగ్రీవ శిరోహంతా శ్రీరామ శరణం మమ
(327)
శ్రీరామ మే త్వం హి పితా చ మాతా
శ్రీరామ మే త్వం హి సుహృశ్చ బంధుః
శ్రీరామ మే త్వం హి గురుశ్చ గోష్ఠి
శ్రీరామ మే త్వం హి సమస్తమేవ
(328)
పటుతర జలవాహధ్వానమాదాయ చాపం
పవన జవన వేగం బాణం తూకృష్య తూణాత్
అభయవచనదాయీ సానుజ సర్వతోమే
రణహర దనుజేంద్రో రామచంద్రస్సహాయః
(329)
కౌసల్యాలసదాలవాల[214]జనిత స్సీతా లతాలింగితః
సిక్తం పఙ్క్తిరథేన సోదర మహా శాఖాభిరత్యున్నతః
రక్షస్తీక్ష్ణవిదాఘుపాటన పటుచ్ఛాయా[215]భిరానందకృ
ద్యన్మద్వాంచ్ఛిత సత్ఫలాని భవతు శ్రీరామ కల్పద్రుమః

---

[214] ఆలవాలము చెట్టు పాదు
[215] రాక్షసుల తీక్షణ పాపకర్మములనుండి రక్షణ ఆనందమూ కలిగించే ఛాయకల

(330)
నిగమ శిశిర రత్నం నిత్యమాశాస్య రత్నం
జననుత నృప రత్నం జనకీ రూప రత్నం
భువన వలయ రత్నం భూభుజామేక రత్నం
రఘుకుల వర రత్నం పాతు మాం రామ రత్నం
(331)
విశాలనేత్రం పరిపూర్ణ గాత్రం సీతా కళత్రం సురవైరి జైత్రం
కారుణ్య పాత్రం జగతః పవిత్రం శ్రీ రామ రత్నం ప్రణతోస్మి నిత్యం
(332)
శ్రీ రామచంద్రః శ్రితపారిజాతః సమస్త కల్యాణగుణాభి రామః
సీతా ముఖాంభోరుహ చంచరీకః నిరంతరం మంగళమాతనోతు
(333)
ఇందీవర దళ శ్యామః పుండరీక నిభేక్షణః
ధృత కోదండ తూణీరో రామ ఏవ గతిర్మమ
(334)
ఇచ్చామోహి మహాబాహుం రఘువీరం మహాబలం
గజే మహతా యాంతం రామం ఛత్రావృతాననం
(335)
రామోనామ బభూవ హుం తదబలా సీతేతి హుం తౌ పితు-
ర్వాచా పంచవటీతటే విహరతస్తామాహరద్రావణః
నిద్రార్థం జననీ కథామితి హరేర్హుంకారతః శృణ్వతః
సౌమిత్రే క్వ ధనుర్ధనుర్ధనురితి వ్యగ్రా గిరః పాతు నః[216]
(336)
శ్రీరామచంద్రేతి దయాపరేతి
భక్తప్రియేతి భవబంధనమోచనేతి
నాథేతి నాగశయనేతి సదా స్తువంతం
మాం పాతు భీత మనిశం కృపణం కృతఘ్నం

[216] ఇది కృష్ణ కర్ణామృతం లో చాలా ప్రసిద్ధమైన శ్లోకం. ఈ పుస్తకంలో కృష్ణ కర్ణామృతంలోనివి, ముకుందమాలలోనివి చిన్ని మార్పులతో ఉన్నాయి

(337)
రామచంద్ర చరితామృత పానం సోమపాన శతకోటి సమానం
సోమపాన శతకోటిభిరేవ జన్మ నేతి రఘునాయక నామ్నా
(338)
రామ రామ దయా సింధో రావణారే జగత్పతే
త్వత్పాద కమలాసక్తిః భవే జన్మని జన్మని
(339)
శ్రీ రాఘవం రామచంద్రం రావణారిం రమాపతిం
రాజీవలోచనం రామం తం వందే రఘునాయకం
(340)
యత్పాద పంకజ రజః శృతిభిర్విమగ్నం[217]
యన్నాభి పంకజభవః కమలాసనస్యాత్
యన్నామ సార రసికో భగవాన్ పురారి
తం రామచంద్రమనిశం హృది భావయామి
(341)
యస్యావతారచరితాని విరించి లోకే
గాయంతి నారద ముఖాభవ[218] పద్మజాద్యాః
ఆనందజాశ్రు పరిషిక్త కుచాగ్రసీమా
వాగీశ్వరనుతమహం శరణం ప్రపద్యే
(342)
జాతిభ్రష్టోపిపాపీ పరధనపరదారేషు నిత్యోద్యతోవా
స్తేయీ[219] బ్రహ్మఘ్న మాతాపితృ వధ నిరతో యోగిబృందాపకారీ
ధ్యేయం కర్ణామృతం యః పఠతిహ సతతం రామచంద్రస్య భక్తః
యోగీంద్రైరప్యలభ్యం పదమపిలభతే సర్వ దేవైశ్చ సేవ్యం

---

[217] శృతిభిరపి మగ్నం వేదములు రాముని పాదధూళిలో మునిగి ఉన్నవి
[218] పద్మజ = బ్రహ్మ ముఖాభవ = ముఖములో ఉన్న (సరస్వతి లేదా వేదములు) అయినా పునరుక్తి. రెండు సార్లు బ్రహ్మ ప్రసక్తి
[219] దొంగ

నాలుగవ అధ్యాయము

(343)
శ్రీరామం జనకాత్మజా కుచతటీ శ్రీ గంధ పంకోల్లస
ద్వక్షోవీధి[220]ముదారమాశ్రిత ముని ప్రాదుర్భవత్కల్పకం
బ్రహ్మేశాన ముఖ్యామరస్తుతమజం బ్రహ్మాండభాండాధిపం
వందే కోసల కన్యకా సుతమహం వారాశి గర్వాపహం
(344)
సాకేతే సౌధబద్ధధ్వజశత మహితే రాజమార్గే విశాలే
ఘంటారవైరుపేతే కనకకుథయుతే[221] గంధనాగే వసంతం
విద్యా కల్పోజ్జ్వలాంగం రథ గజ తురగైరావృతం సుప్రసన్నం
రామం శ్వేతాతపత్రావృత[222] ముఖకమలన్చింతయామంతరంగే
(345)
సాకేతే మణికోటిభిస్సుఖచితే దివ్యాంబరాలంకృతే
హేమస్తంభ సహస్రకోటి ఘటితే తారాపథాత్యున్నతే
రమ్య స్వర్ణమయే విచిత్ర భవనే దివ్యంతరిక్షే ముదా
రామం స్మేర ముఖాంబుజం రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే
(346)
సాకేతే మణినిర్మితే ప్రవిలస్సౌధాయుతానాం శతే
అంతర్గేహ మతీత భాను నిలయే చంచత్ప్రతాకోజ్జ్వలే
హర్మ్యే భర్మఘణం[223] ఘణాఘణరవద్ఘంటా శతైరావృతే
డోలాకల్ప విహారిణం రఘుపతిం సీతాసమేతం భజే

---

[220] వీధి? సమాస విభజన తెలియటం లేదు
[221] ఏనుగు పైన పరచిన రత్న కంబళము
[222] ఆతపత్రము గొడుగు ఛత్రము
[223] బంగారు ఘంట ? (కంచు మ్రోగినట్టు కనకంబు మ్రోగునా?)

(347)
సాకేతే మణితోరణాంచిత లసద్వీధీ శతప్రాంగణే
సానందం భరతాదిభిస్సహచరైరత్యం తమోదాపరైః
క్రీడంతం మణికందుకైః కరగతై రన్యోన్య నుత్యుజ్వలైః
పౌరస్త్రీ నయనోత్సవైః ప్రతిదినం పూజ్యం భజే రాఘవః[224]
(348)
సాకేతే కనకాద్రి శృంగ ఘటితే కల్పద్రుమై రావృతే
వైడూర్యాది మణీంద్ర కాంతి ఘటితే దేవేంద్ర నీలోజ్వలే
కుర్వంతం మణినాయకం మణిగృహే మాణిక్య పీఠే భజే
పుత్రౌ మన్మథ సుందరౌ కుశలవౌ సంసేవ్య పాదావిమౌ
(349)
సాకేతే జననీ కరార్పిత లసత్కస్తూరికా సుందరే
ఫాలే మౌక్తిక జాలకం శశినిభం స్వర్ణాంకితం వర్తులం
చూడాలంబ మనోజ్ఞ హార కలితం బిభ్రాణమత్యుజ్వలం
రామం కోసల పుత్రికా వరసుతం సీతాసమేతం భజే[225]
(350)
సాకేతే సరయూజలేతివిమలే ప్రోత్ఫుల్ల పద్మాంకితే
దివ్య శ్రీ శతకోటి నృత్య రుచిరే స్వర్గాపగా సుందరే
పశ్యంతీషు సురాంగనాసు సతతం క్రీడంతముర్వీ సుతాం
బాహుభ్యాం విమలోలకేన రుచిరం సీతాసమేతం భజే[226]
(351)
కదా సురతరుస్థలే కనకమంటపే పుష్పకే
వరాసనముపేయుతం[227] వసుదళారవిందోజ్వలే
హృదయస్పృశాకలిత ముద్రచిన్ముద్రికా మమ
స్ఫురతు వాసనా మనసి బద్ధ వీరాసనా

---

[224] సీతారాముల బంతులాట (ప్రతి రోజు!)
[225] వర్ణన బాలుడైన రాముడిది, నమస్కారం సీతా సమేతుడికి
[226] సీతారాముల జలకాలాట
[227] ఉపేయుతం = రాజుయొక్క (వరాసనం) , ముద్ర పునరుక్తి

(352)
నదీ రమణ బంధనం
మతిమతాముదారం ధనం
జగత్త్రిహిత రంధనం
సకలకామ నిష్యందనం[228]
(353)
విలిప్త హరి చందనం వినుత యాత[229] సంక్రందనం
భజామి రఘునందనం పవన నందన స్యందనం
(354)
రక్తాంభోరుహలోచనం కువలయశ్యామం కపోలం ధనుః
కోటిన్యస్త కరాంబుజం[230] ధృతతనుత్రాణం[231] జటా మండితం
జేతారం ఖరదూషణత్రిశరం సామాబద్ధ గోధాంగులీ
త్రాణం[232] మార్గణ[233] పూర్ణ తూణ యుగళం కోదండరామం భజే
(355)
శ్రీమత్కల్పద్రుమూలే సకల మణిమయ మంటపే పుష్పకాఖ్యే
తన్మధ్యే సూర్యబింబద్యుతి సరసీరుహే శోభమానాష్ట పద్మే
శ్యన్నిష్టాం[234] జనకతనయాం వామభాగోపసేవ్యం
సౌమిత్రిం భానుపుత్రం పవనసుతయుతం పాతుమాం రామచంద్రః

---

228 అడిగితే లేదనకుండా ధారా ప్రవాహంగా కారడము
229 యాత అంటే గతః వెళ్ళినవాడు అనే అర్థం. సందర్భానుసారంగా చనిపోయిన వాడు అని అర్థం చేసుకుంటే,.నరక బాధలు భరించలేక భగవంతుని వేడుకుంటున్నారు అనుకోవచ్చు. లేకుంటే స్వామి విని ఊరుకుంటున్నాడనే అర్థం వస్తుంది
230 ధనుష్ యొక్క చివరిభాగం బుగ్గకి అంటేటట్టు పట్టుకుని ఉన్న చెయ్యి
231 కవచము ధరించి యున్న
232 వింటి నారిని పట్టుకునే వేలుకి తొడిగిన ఉడుము తోలు కవచము
233 బాణములు
234 శ్యన్నిష్టాం = నెలకొన్న (సందర్భానుసారం)

(356)

వినీలజలదోపమం విమలచంద్ర బింబాననం
వినిద్ర[235] మణికుండలం వికచపుండరీకేక్షణం
విభిన్న దనుజాధిపం విధృతెలంగాణ బాణ బాణాసనం
విభీషణ వరప్రదం విజయ రామ మీడేనిశం

(357)

రాజద్రాజీవనేత్రం రఘుకుల తిలకం రంజితాశేషలోకం
వామాంకాలోక సీతం వరకరధనుషీ కుండలోద్దీప్తగండం
శ్యామం శాంతం ప్రసన్నం దరహసితముఖం వజ్రసింహాసనస్థం
రామం రాజత్కిరీటం రవిశత విశదం రాజరాజేశమీడే

(358)

భద్రవ్యాఖ్యానముద్రాం కరసరసీరుహే దక్షిణే ధారయంతం
సవ్యేజానుమ్యదారం కరమపి చ ముదా ధారయంతం స్ఫురంతం
పశ్యంతం వామభాగే కరధృతకమలం చిత్రభూషా విశేషాం
వైదేహీం కాంచనాఢ్యాం స్తనాభరణామితాం భావయే రామచంద్రం

(359)

విబుధ విటపిమూలే జానకీ లక్ష్మణాభ్యాం
సహితమనిల వేగం బాణమాదాయ చాపం[236]
బహుశర పటుతూణం రమ్య పుష్పోపహారం
విబుధాభరణ చిత్తం చింతయే రామచంద్రం

(360)

జానాతి రామ తవ తత్త్వ గతిం హనూమాన్
జానాతి రామ తవ సఖ్య గతిం కపీశః
జానాతి రామ తవ యుద్ధ గతిం దశాస్యో
జానాతి రామ ధనదానుజ ఏవ సత్యం

---

[235] వినిద్ర = నిద్రలేని ; సందర్భానుసారంగా కదలిక లేక ఉన్న కుండలాలు
[236] విచిత్రంగా ఉంది. వాయువేగంతో బాణం సంధించాడు అనుకుంటే ఆదాయ ఏమిటి ? బాణచాపాలు (ఆదాయ) తీసుకన్నాడనుకుంటే (అగస్త్యుడి నుంచి) మధ్యలో వాయువేగమేమిటి?

(361)
హేరామ హేరమణ హేజగదేకవీర
హేనాథ హే రాఘుపతే కరుణాలవాల
హే జానకీరమణ హే జగదైకబంధో
మాం పాహి దీన మనిశం కృపణం కృతఘ్నం
(362)
అయోధ్యానాథ రాజేంద్ర సీతాకాంత జగత్పతే
శ్రీరామ పుండరీకాక్ష రామచంద్ర నమోస్తుతే
(363)
దక్షిణే లక్ష్మణో ధన్వీ వామతో జానకీ శుభా
పురతో మారుతిర్యస్య తన్నమామి రఘూత్తమం
(364)
రామం రాక్షస మర్దనం రఘుపతిం శక్రారి విధ్వంశినం
సుగ్రీవేప్సిత రాజ్యదం సురపతేః పుత్రాంతకం శార్ఙ్గిణం
భక్తానామభయప్రదం భయహరం పాపౌఘవిధ్వంశినం
సీతాసేవిత పాద పద్మ యుగళం రామం భజే శ్యామలం
(365)
భవభయహరమేకం భానుకోటి ప్రకాశం
కరధృతశరచాపం కాలమేఘావభాసం.
కనకరుచిరవస్త్రం రత్నవత్కుణ్డలాఢ్యం
కమలవిశదనేత్రం సానుజంరామమీడే
(366),
రామం శ్యామ పయోదనీలమమలం రాజీవనేత్రం సదా
హల్యాశాపనివారణ ప్రణయ పాదాంభోజమూర్వీశ్వరం
విద్యుత్కోటి సహస్రదీధితి[237]లసత్కోటీరమస్తోజ్జ్వలం
ధ్యాయేతారకనామమీశ్వరసఖం దైతేయవంశాపహం

[237] దీధితి = కాంతి కిరణము; రమ = మన్మథుడు (ఈ సందర్భంలో)

(367)
దశరథసుతమీశం దండకారణ్య వాసం
శతమఖమణి నీలం జానకీప్రాణలోలం
సకలభువన మోహం సన్నుతాంభోదదేహం
బహుళ నుత సముద్రం భావయే రామభద్రం
(368)
సరయూతీరవనే లతానివసనే సద్రత్న వేదీ తటే
సుమపర్యంకతలే విదేహ తనయా సార్థం పరిక్రీడతా
కస్తూరీ ఘనసార చందన మిళద్గంధోల్వ సత్వావనీ
పాయాన్మూర్తి రనామయీ రఘుపతేర్భద్రాత్మకానోనిశం
(369)
వైదేహీ ప్రియవల్లభం విజయినం వాతాత్మజాధీశ్వరం
వాణీ వారిధి వానరాది వినుతం వందారుమందారకం
విశ్వామిత్ర వశిష్ట వాసవ శివా వాగీశశశ్వత్నుతం[238]
దేవేశం వినతాత్మజాభి ర్వినుతం వందే సదా రాఘువం
(370)
విశాలనేత్రం పరిపూర్ణగాత్రం సీతా కళత్రం సురవైరి జైత్రం
జగత్పవిత్రం పరమాత్మ తత్వం శ్రీ రామచంద్రం ప్రణమామి చిత్తే
(371)
సౌమిత్రి మనార్ణవ పూర్ణచంద్ర సీతాలసల్లోచన పూర్ణచంద్ర
సురారి వక్త్రాంబుద పూర్ణచంద్ర సంరక్షమాం రాఘువ రామచంద్ర
(372)
యస్య కించిదపి నో హరిణీయం కర్మ కించిదపి నో చరణీయం[239]
రామనామం సదా స్మరణీయం లీలయా భవజలం తరణీయం

[238] శశ్వత్ = మాటి మాటికీ
[239] రెండు పాదాలూ అర్థం కాలేదు. భావం ఇలా ఉండాలి అనుకుంటా హరి, రామడు ధర్మావతారుడు కనుక ఆయన ఏ కర్మ (ధర్మం) ఆచరించాడో అది తప్ప మిగతా కర్మ ఆచరించరాదు. (అధర్మము)

(373)
రంగమాణమభితో గృహాంగణే భృంగనీలమలకావృతాననం[240]
మంగళప్రదమమంగళాపహం తం గృణే దశరథాత్మజం హృది
(374)
దనుజ తిమిర భానుం తాపసైశ్చింత్యమానం
శమిత కలుష వారం సేవకే[241] దుష్టదూరం
దళితవిషమపాలం దండితారాతిజాలం[242]
ప్రణత శిఖరి శత్రుం[243] భవ్య పాథోద గాత్రం
(375)
హే గోపాలక హే దయాశరనిధే హే శంభుచాపావృతే
హే దైత్యాంతక హే విభీషణ దయా పారీణ హే భూపతే
హే వైదేహసుతా మనోజ విహృతే హే కోటి మారాకృతే
హే నవ్యాంబుజ నేత్ర పాలయ పరం జానామి న త్వాం వినా
(376)
సాకేతే ప్రణవాబ్జ రత్న ఖచితే సింహాసనే సంస్థితం
విశ్వామిత్ర వశిష్ట గాలవ ముఖైరాశీర్గిరం చ జ్జటైః[244]
పూజ్యం పార్శ్వ గతాబ్జ చారు నయనం విద్యుచ్ఛలాచ్ఛామలం
వందే కోమల సంస్మితాననమిలారక్షావతీర్ణం హరిం
(377)
నిత్యం నిర్జిత[245] పంకసంభవ మహా నేత్ర శ్రియం రాఘవం
రామం పర్వణి చంద్ర చారు వదనం దిక్పాలకై స్సేవితం
కర్పూరాగరు చందనార్ద్ర హృదయం మందార మాలాంకితం
విద్యుత్పుంజనిభాంబరావృత తనుం రామం భజే శ్యామలం

---

240 మలకావృత = ఉంగరాలు తిరిగిన ముంగురులతో ఉన్న
241 కలుష వారం సేవకే = కలుష సమూహమును అనుసరించే వారు
242 దళిత = పీడింపబడ్డవారు ; విషమ = కఠిన; ఆరాతి = శత్రువు
243 ఇంద్రుడు (మైనాక శిఖరము యొక్క శత్రువు)
244 జటలు ధరించిన వారు ఋషులు అనుకోవాలి.
245 లక్ష్మి బ్రహ్మ శంకరులు నిత్యమూ రాముని వల్ల గెలవబడినవారు అని సందర్భానుసారంగా అనుకోవాలి కానీ విపరీతార్థం వస్తున్నట్లు ఉంది

(378)
శ్రీ రామం కుశికాత్మజస్య వచనే నాకృష్య బాణాసనం
మారీచం చ సుబాహుకం శరయుగే నైవాహవే లీలయా
కాంతం సుందర కాకపక్షరుచిరం సౌమిత్రిణా సంస్తుతం
పాయాన్నః కమలే ముఖే సకరుణః కాలాంబుద శ్యామలః
(379)
ఆనంద రూపం వరదం ప్రసన్నం సింహాసనస్థం సేవిత పారిజాతం
నీలోత్పలాంగం భువనైకమిత్రం రామం భజే రాఘవ రామచంద్రం
(380)
యుద్ధే వసన్న వృణదద్భుత బాణవర్షైః
రామః ప్రహార సమయే రజనీచరాణాం
రక్షానుకూల సమయాయ విభీషణాయ
లంకాధిపత్యమదిశద్రఘు రామచంద్రః
(381)
వేదాంతనాదం స్వకృతైః కదా సంహతా[246]భిమానం త్రిదశ ప్రధానం
గజేంద్రయానం విగతావసానం[247] శ్రీరామచంద్రం శిరసా నమామి[248]
(382)
శ్రీరామచంద్రం ధృతచాపసాయకం నీలోత్పలాభం నలినాయతేక్షణం
సౌమిత్రిణా సేవిత పాదపంకజం సీతాసమేతం శరణం భజేహం
(383)
శ్రీరామచంద్ర కరుణాకర దీనబంధో
సీతాసమేత భరతాగ్రజ రాఘవేశ
పాపార్తి భంజన భయాతురదీన బంధో
పాదాంబుజౌ పతిత ముద్ధర మామనాథం

246 స్వకృతైః కదా సంహతా = తన తప్పుపనుల వల్ల మృత్యువాత పడ్డాడు (రావణుడా?)
247 కాంతి హీనమై అంతమయ్యింది
248 విచిత్రంగా ఉంది. శ్లోకంలో భాగాలలో ఏకత్వం లేదు. ముక్కలుగా ఉంది.

(384)
ఇదం శరీరం శత సంధి ఝర్జరం
పతత్యవశ్యం పరిణామ దుర్లభం[249]
కిమౌషధం పృచ్ఛసి మూఢ దుర్మతే
నిరామయం రామకథామృతం పిబ
(385)
దశముఖగజ సింహం దైత్య గర్వాదరం హం
కదన భయద హస్తం తారక బ్రహ్మ శస్త్రం
మణిఖచిత కిరీటం మంజులాలాప వాటం
ధశరథ కులచంద్రం రామచంద్రం భజేహం
(386)
లంకాభిరామం రణరంగ భీమం రాజీవనేత్రం రఘువంశ మిత్రం
కారుణ్యమూర్తిం కరుణా ప్రపూర్తిం శ్రీరామచంద్రం శరణం ప్రపద్యే
(387)
శ్రీరామచంద్ర మనిశం హృదిస్థితం శ్రీ రామమిందు వదనం ప్రవిభాసం
భావయామి నిగమాంత నివాస భారతీపతి నుతం భవవంద్యం
(388)
కౌమారో రామచంద్రః కమలమృదుపదా శోభయన్భూమి భాగం
మాతుశ్చానందకారీ మరకత నికరాకారమిందీవరాక్షః
ఉత్సఙ్గే సన్ని విష్టః పితురమరవరై స్తూయనూనోపకారీ
నానాలంకారభూషస్స్ఫురతు మమ సదా మాయయా[250] రామఈశః
(389)
సుగ్రీవమిత్రం పరమంపవిత్రం
సీతాకళత్రం నవహేమసూత్రం
కారుణ్యపాత్రం శతపత్ర నేత్రం
శ్రీ రామచంద్రం శిరసా నమామి

---

249 పరిణామం ఏమౌనో తెలియరాదని భావము
250 మాయయా = బుద్ధి కూడా ఆత్మ కాదు కనుక అది మాయే. రామునికి ఆ సంకల్పము కలుగవలెను అని భావము

(390)
శ్రీ రాఘవేతి రమణేతి రఘూద్వహేతి
రామేతి రావణహరేతి రమాధరేతి
సాకేత నాథ సుముఖేతి చ సువ్రతేతి
వాణీ సదావదతు రామ హరేహరేతి
(391)
జయతు జయతు రామో జానకీ వల్లభోయం
జయతు జయతు రామశ్చన్ద్ర చూడార్చితాంఘ్రిః
జయతు జయతు వాణీనాథ నాథః పరాత్మా
జయతు జయతు రామో నాథ నాథః కృపాళుః
(392)
సన్నద్ధః కవచీ ఖడ్గీ చాపబాణ ధరో యువా
గచ్ఛన్మామగ్రతో నిత్యం రామః పాతు స లక్ష్మణః
(393)
వరం య యాచే రఘునాథ యుష్మ త్పదాబ్జభక్తి స్సతతం మమాస్తు
ఇందం ప్రియం నాథ పరం ప్రయచ్ఛ పునః పునస్త్వామిదమేవ యాచే
(394)
అంభోధిస్మయబంధనేన జగదానందేన భూ పుత్రికా
స్వాంతాంభో భవబాంధవేన నతరక్షాయుత్తచిత్తే సమే చ
కర్ణాలంబిత కుండలేన దివిషత్త్రాణాద్యమేనాశ్రితః
శ్రేయః కల్పలతేన మే మతిరయం రామేణ సంవర్ధతాం
(395)
అంబోధిం రోషై అరుణాయమానైః
నాథస్య దృష్ట్వా నయనే రఘూణాం
మరుద్గణస్తత్ క్షణమానుశంకే
మందాకినీ మంగళసూత్ర భంగః

(396)
రామాదౌజననం కుమారగమనం యజ్ఞర్పతీపాలనం
శాపాదుద్ధరణం ధనుర్విదళనం సీతాంగనోద్వాహనం
లంకాయాదహనం సముద్రతరణం సౌమిత్రిసమ్మోహనం
రక్షస్సంహరణం స్వరాజ్యమవనం చైతద్ధి రామాయణం
(397)
జన్మాదౌ క్రతు రక్షణం మునిపత్న్యాః ఉత్థాణోర్ధనుర్భంజనం
వైదేహీగ్రహణం పితృశ్చవచనాద్ఘోరాటవీ గాహనం
కోదండగ్రహణం ఖరాదిమథనం మాయామృగచ్ఛేదనం
బద్ధాబ్ధిక్రమణం దశాస్య నిధనం చైతద్ధి రామాయణం
(398)
పూర్వం రామతపోవనాని గమనం హత్వా మృగం కాంచనం
వైదేహీహరణం జటాయుమరణం సుగ్రీవసంభాషణం
వాలీనిగ్రహణం సముద్రతరణం లంకాపురీదాహనం
పశ్చాద్రావణ కుంభకర్ణ హరణం చైతద్ధి రామాయణం
(399)
శాంతం శారద చంద్రకోటి సదృశం చంద్రాభిరామాననం
చంద్రార్కాగ్ని వికాసి కుండలధరం చంద్రావతం సంస్తుతం
వీణాపుస్తక సాక్షసూత్ర విలసద్వ్యాఖ్యాన ముద్రాకరం
దేవేశంభరతాదిభిః పరివృతం రామంభజే శ్యామలం
(400)
కృష్ణం భీమధనుః కఠోరనినదం బ్రహ్మాదిసౌ విస్మయం
భాసద్వాజిగతేరమార్గమనిశం[251] శంభోః శిరః కంపయన్
దిగ్దంతిస్ఖలనం కులాద్రిచలనం సప్తార్ణవోన్మీలనం
వైదేహిముదనం మదాంధదమనం త్రైలోక్య సమ్మోహనం
(401)
కంజాతపత్రాయత లోచనాయ కర్ణావతంసోజ్జ్వల కుండలాయ
కారుణ్యపాత్రాయ సువంశజాయ నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ

[251] గుర్రము వెళ్ళలేని మార్గము అనగా ఆకాశమంతా నిండుట

(402)
విద్యున్నిభాంభోద సువిగ్రహాయ విద్యాధరైః సంస్తుత సద్గుణాయ
వీరావతారాయ విరోధి హంత్రే నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
(403)
సంసక్త దివ్యాయుధ కార్ముకాయ సముద్ర గర్వాపహరాయుధాయ
సుగ్రీవ మిత్రాయ సురారి హంత్రే నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
(404)
పీతాంబరాలంకృత మధ్యకాయ పితామహేంద్రామర వందితాయ
పిత్రే స్వభక్తస్య జనస్య మాత్రే నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
(405)
నమోనమస్తేఖిల పూజితాయ నమోనమస్తేందు నిభాననాయ
నమోనమస్తే రఘువంశజాయ నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
(406)
ఇమాని పంచరత్నాని త్రిసంధ్యం యః పఠేన్నరః
సర్వపాపవిముక్తస్స యాతి పరమాం గతిం
(407)
శ్రీరామః కల్పవృక్షోమే విరామస్సకలాపదః
అభిరామస్త్రిలోకానాం రామః క్షేమం కరోతు నః
(408)
హృదయసదయ చిత్తం చిత్తనాథం గుణానా
ముదధి మురుగుణాఢ్యం నిమ్నగాలంకృతాంఘ్రిం[252]
జనకపతి తనూజా స్వాంతకాంతోత్పలస్య
స్ఫురణ కరణ చంద్రం రామచంద్రం భజేహం

[252] గుణానాముదధిమ్ = గుణముల సముద్రము ; ఉరు గుణాఢ్యం = శ్రేష్ఠమైన గుణములు కల ; నిమ్నగ = నది (కిందకు ప్రవహించేది) అలంకృత అంఘ్రిం = నది అలంకరించిన పాదములు. (గంగ-విష్ణువు)

(409)
వదతు వదతు వాణీ రామరామేతి నిత్యం
జపతు జపతు నిత్యం రామ పాదారవిందం
వదతు వదతు దేహం చింతయేద్రామచంద్రం
న భవతు మమ పాపం జన్మ జన్మాంతరేషు
(410)
చాపబాణధర స్సీతా కామదః కాంతిమాన్నరః
సీతా లక్ష్మణ సంయుక్తః పాతుమాం రాఘువేశ్వరః
(411)
ప్రాతః స్మరామి రఘునాథ ముఖారవిందం
మందస్మితం మధురభాషి విశాలఫాలం
కర్ణావలంబి చలకుండల గండ భాగం
కర్ణాంత దీర్ఘ నయనం నయనాభిరామం
(412)
ప్రాతః భజామి రఘునాథ పదారవిందం
రక్షోగణాభ్య భయదం వరదం నిజేభ్యః
యద్రాజ్య సంసది విభిద్య మహేశ చాపం
సీతా కరగ్రహణ మంగళ మావసద్యః
(413)
ప్రాతః నమామి రఘునాథ పదారవిందం
పద్మాంకుశాది శుభరేఖ శుభావహమ్మే
యోగీంద్రమానస మధువ్రత సేవ్యమానం
శాపాపహం సపది గౌతమ ధర్మపత్న్యాః
(414)
ప్రాతః వదామి వచసా రఘునాథ నామ
వాగ్దోషహారి సకలం కలుషన్నిహత్య
యత్పార్వతీ స్వపతినా సహభోక్తు కామా
ప్రీత్యా సహస్ర హరినామ సమం జజాప

(415)
ప్రాతశ్శ్రయే శ్రుతినుతాం రఘునాథ మూర్తిం
నీలాంబుదోత్పలసితేతర రత్న నీలాం
ఆముక్త మౌక్తిక విశేష విభూషణాఢ్యాం
ధ్యేయాం సమస్తమునిభిః నిజ భృత్యముఖ్యైః
(416)
యః శ్లోక పంచకమిదం నియతః పఠేత
నిత్యం ప్రభాత సమయే పురుషః ప్రబుద్ధః
శ్రీరామ కింకర జనేషు స ఏవ ముఖ్యో
భూత్వా ప్రయాతి హరిలోక మనన్య లభ్యం
(417)
కిం మంత్రైః బహుభిశ్చ దుష్కరఫలై రాసాయదైస్తత్విదాం
కించిల్లోపవిధానమాత్ర విఫలై స్సంసార దుఃఖావహైః
ఏకసన్నపి సర్వమంత్రఫలదో దోషోజ్ఝిత సర్వదా
శ్రీరామ శ్శరణం మమేతి పరమో మంత్రోయమష్టాక్షరః
(418)
రామభద్రాశ్రయః సాక్షాద్రామచంద్రో నసంశయః
యత్ర కోదండ తూణీరావత్ర దండ కమండలుః[253]
(419)
రఘునాథ పదారవిందయో స్తై భ్రమరీభూత మఘాంధకార సూర్య
అపరాధ శతాలయం కలౌ మా మవ ఘృణాసీహి మంగళైః కటాక్షైః[254]
(420)
రామనామ తవనామ జపంతః పామరాః అపి తరంతి భవాబ్ధిం
అంగ సంగి భవదంగుళ ముద్రః కింవిచిత్ర మతరత్కపిరబ్ధిం
(421)
శ్రీరామనామామృత మంత్రబీజం సంజీవనం చేన్మనసి ప్రతిష్ఠం
హాలాహలం వా ప్రళయానలం వా మృత్యోర్ముఖం వా వితథీ కరోతి

---

[253] మోక్షం కోసం విడిగా సన్యాసం స్వీకరించాల్సిన అవసరం లేదు
[254] రామకృపచే ఘోరపాపము తేనెటీగవలె చిన్నదై నశించును

(422)
హే కృష్ణాచ్యుత హే కృపాలయ హరే హే పాండవానాం సఖే
క్వాసి క్వాసి సుయోధనా ద్యపగతాం హే రక్ష మాం ద్రౌపదీం
ఇత్యుక్తోక్షయ వస్త్ర రక్షణ తనుర్యోరక్షదాశుక్షణే
ఆత్రత్రాణ పరాయణస్సభగవాన్నారాయణో మే గతిః
(423)
ఇందీవర దళశ్యామం ఇందుకోటి నిభాననం
కందర్ప కోటి లావణ్యం వందేహం రఘునందనం
(424)
కిం యోగశాస్త్రైః కింను శేష విద్యయా కిం యాగ గంగాది విశేష తీర్థైః
కిం బ్రహ్మచర్యాశ్రమ సంచరేణ భక్తిం నచేత్ రఘువంశ్య కీర్త్యాం
(425)
హేరామభద్రాశ్రయ హే కృపాళో హే భక్తలోకైక శరణ్యమూర్తే
పునీహి మాం త్వచ్చరణారవిందం జగత్పవిత్రం శరణం మమాస్తు
(426)
శ్రీ రామభద్రాశ్రయ యోగిచంద్ర ప్రసన్నమూర్తౌ పరిదృశ్యమానే
తాపత్రయనాశ ముపైతిపుంసాం మమాంధకారం వినిహంతుసద్యః[255]
(427)
నీలాభ్రబృంద నిఖిలేశ జగన్నివాస
రాజీవనేత్ర రమణీయ గుణాభిరామ
శ్రీ రామ దైత్యకుల మర్దన రామచంద్ర
త్వత్పాదపద్మ మనిశం కలయామి చిత్తే
(428)
కువలయ దళ నీలః పీతవాసీస్మితాస్యః
వివిధ రుచిర భూషా భూషితో దివ్య మూర్తిః
దశరథ కులనాథో జానకీ ప్రాణనాథో
నివసతు మమచిత్తే సర్వదా రామచంద్రః

[255] ఏమాత్రమూ ఆలస్యము లేకుండా

(429)
సజలజలదనీలం సన్మునిస్తుత్యలీలం
సుగమనిగమమూలం యాబుధానాంతకాలం
దశరథ నృప బాలం సత్కృపా పూర్ణ లోలం
భజతు భువన ఖేలం భక్త సంస్తుత్యశీలం
(430)
దశరథ వరపుత్రం జానకీ సత్కళత్రం
దశముఖ హరదక్షం పద్మపత్రాయతాక్షం
కరధృత శర చాపం చారు ముక్తా కలాపం
రఘుకుల నృవరేణ్యం రామమీడే శరణ్యం
(431)
రామం వీరాసనస్థం విమల రవి నిభం భాసమాన స్వరూపం
శ్యామం సీతాసమేతం స్మిత రుచిర ముఖం కుండలోద్దీప్త గండం
శ్రీవత్సం శ్రీనివాసం సురవిటపి తటన్యస్థ సింహాసనస్థం
దివ్య కల్పోజ్జ్వలాంగం దివిజ పతి నుతం ధ్యాన యజ్ఞేన యక్ష్యే
(432)
శ్రీ రామభద్రాశ్రయసద్గురూణాం పాదారవిందం భజతాం నరాణాం
ఆరోగ్యమైశ్వర్యమనంత కీర్తి మంతేచ విష్ణోః పరమస్తి సత్యం
(433)
రణహత దనుజేంద్రో రాజరాజాత్మచంద్రో
సమద రిపు మృగేంద్ర స్సన్మనోంభోధి చంద్రః
లలిత ఘన నరేంద్రో లక్ష్మణానంద సాంద్రో
మహిత సుజన చంద్రో మైథిలీ ప్రాణ చంద్రః
(434)
నమః కోదండ హస్తాయ సందీపిత శరాయచ
దండితాఖిల దైత్యాయ రామాయాపన్నివారిణే
(435)
న జానన్ జానకీ జానే రామే తత్త్వమపి ప్రభౌ
ధిః కుర్యాద్యమ దూతాన్ యో నరస్త త్తత్వ మీహతే

(436)
రామో మే హృది సన్నిధిం రమయతాం రామం భజే దుష్కృతం
రామేణాపహృతం నమో భగవతే రామాయ రామాచ్ఛుభం
లభే శ్రీ రఘునందనస్య సుకృతే ర్దాస్యోస్మ్యహం సర్వదా
నిత్యం కోసల కన్యకా ప్రియసుతే రామే మనో వర్తతాం
(437)
కోదండ నిర్ముక్త శరాగ్ర ఖండనం
ప్రచండ విశ్వద్భుజ దండ మండనం
ప్రచండ చండాంశు సమాన భండనం
భజామి రామం రణరంగ మండనం[256]
(438)
సింహాసనస్థం ముని సిద్ధ సేవ్యం
రక్తోత్పలాలంకృత పాద పద్మం
సీతాసమేతం శశి సూర్య నేత్రం
రామం భజే రాఘువ రామచంద్రం
(439)
దయారూపే భూపే రఘుకులకలాపే[257] సుహృదయే
భుజా స్తంభే దంభేతర విజయ గుంభే[258] విహరతాం
మహా వీరే ధీరే దశరథ కుమారే పరిసర
ద్గుణారామే రామే దళముఖ విరామే మమమనః
(440)
గతేష్వనేకేషు భవేషు పాప
వ్రతేష్వ మూర్తేషు వయో గత్దిరైః
విత్రస్త సర్వేషు నృణాం కులేశే
సంజాయతే భక్తి రసం తమీడే[259]

---

[256] మొదటి రెండు పాదాలు శత్రువు వర్ణన
[257] భూషణము అరుదైన అర్థం
[258] ???
[259] అనేక జన్మలలో (రామభక్తి లేక) ఆయువు పూర్తైనా మోక్షం లభించలేదు. ఇకనైనా దుఃఖితులందరికీ గతియగు రామునిపై భక్తికై శరణు వేడెదను.

(441)
శ్రీరామభద్రాశ్రిత యోగివర్య పాదాబ్జ యుగ్మం సతతం భజేహం
యచ్ఛక్షుషీ ధామజనప్రవేశం తచ్ఛక్షుషీ పశ్యతి యస్యచేతః[260]
(442)
న గ్రస్తస్తమసా న చాన్విమలినో దర్శేన నో కర్శితో
నైస్త్రావంగతవాన్ న చాంకితతను ర్నో పాక్షిక శ్రీ రపి
లోకాలోకనగేంద్ర లంఘునవిధౌ నోపంగుభావంగతో
నిర్దోషో గుణసాగరాద్రఘుపతి స్తేజోయశశ్చంద్రమాః[261]
(443)
నాగానామయుతం తురంగ నియుతం సార్ధం రథానాం శతం
పాదాతాశ్శతకోటి యుద్ధదళితా నృత్త్యన్కబంధొరణే
ఏవం కోటిసహస్రనర్తన విధౌ చంచచ్ఛలద్ఘంటికా
యామార్థం పరమాత్మనో రఘుపతేః కోదండ ఘంటారవః[262]
(444)
భజేహం సదా రామమిందీవరాభం
భవారణ్య దావానలాభాభిదేయం
భవానీ హృతా భావితానంద రూపం
భవా భావ హేతుం భవానీ ప్రసన్నం

---

260 ఏ కన్నులతో ఇంటిలోకి వస్తున్న మనుషులను చూస్తున్నాడో అవే కన్నులతో మనస్సును స్వాధీన పరచుకుని (మాయాతీతమైన సత్యాన్ని) చూస్తున్నవాడు రామాశ్రయము లభించిన యోగి. అతనికి నమస్కారం.
261 రాముని కీర్తిచంద్రునికి లేని అసలు చంద్రునికి కల లొపాల వరుస: చీకటతో తినబడదు (గ్రహణము) మచ్చలు లేవు , అమవాస్యతో ఈడ్వబడడు, స్వర్గానికి చేరే లోకాలోక పర్వతాన్ని దాటలేక వ్యథ పడదు కుంటదు (చంద్రవంక)
262 కబంధులైనా(తలలు తెగగా) రణభూమిలో నర్తిస్తున్న (కదులుతున్న) వేయి గజాల లక్ష గర్రాల నూటయాభై రథాల నురు కోట్ల పదాతుల చిరు గంటల సవ్వడికి తోడై రాముని వింటి గంట యముణ్ణి ఆహ్వానిస్తోంది.

(445)
సురానీక దుఃఖౌ మనాశైక హేతుం
నరాకార దేహుం నిరాకారమాద్యం
పరైశం పరానంద రూపం పరేణ్యం
హరిం రామమీశం భజే భారనాశం
(446)
ప్రపన్నా ఖిలానంద దోహ ప్రపన్నం
ప్రపన్నార్తి నిశ్శేష నాశాభిధానం
తపో యోగ యోగీశ భావాభి భావ్యం
కపీశాది మిత్రం భజే రామచంద్రం
(447)
స్ఫురద్రత్న కేయూర హారాభిరామం
ధరాభార భూతాసు సురానీక దావం
శరశ్చంద్ర వక్త్రం లసద్పద్మనేత్రం
దురాసాధ్యపాదం భజే రామచంద్రం
(448)
సురాధీశ నీలాభ నీలాంగ కాంతిం
విరాధాది రక్షోగణానీక నాశం
కిరీటాది శోభం పురారాతి లాభం
భజే రామచంద్రం రఘూనామధీంద్రం
(449)
లస్చంద్రకోటీ ప్రకాశాదిపీఠే.
సమాసీనమంకే సహాజాయ సీతాం
స్ఫురద్హేమవర్ణా లసత్కంజ పుంజం
భజే రామచంద్రం నివృత్యాది తంత్రం

(450)
సదాభోగభాజాం సుదూరేప్యభాతం
ముదా యోగభాజామదూరే విభాతం
చిదానందకందం సదారాఘువేశం
విదేహాత్మజానందకందం ప్రపద్యే
(451)
మహాయోగమాయా విశేషానుయుక్తో
విభాసీ శలీలా నరాకారవృత్తిః
త్వదానందలీలా కథాపూర్ణకందా
సదానందరూపా భవంతీహ లోకే
(452)
యస్యప్రాణ నివారణావన కృతే స్యాతాం నిదానౌ విభో
రైంద్రధ్వాంక్షపతే కృపాజలనిధౌ కోపప్రసాదౌ ముదే[263]
భూయాద్వాసవ నీలసన్నిభ తనుః వాంమ్యాంకసేవ్యద్వధూః
సోయం[264] దుష్టనిశాటపాటనపటు శ్రీ రాఘవోవస్సదా
(453)
దుష్టోవా కలుషాత్మకోపి పిశునో దుర్మార్గసంచారివా
మాతృఘ్నోపి పితృఘ్నువర్తనరతో సన్మోని నిందాపరః
యోయం స్మృత్యమృతం హితం మధురసంవక్తాచ శ్రోతా లిఖ
త్యప్రాప్నోతి నిరంతరైహిక సుఖం నిర్వాణసౌఖ్యం తతః

[263] మొదటి రెండు పాదాల అర్థం అసలు తెలియటం లేదు. తెలుగు అనువాదం ప్రకారం కాకాసుర వృత్తాంతం. ప్రాణ నివారణ , ఇంద్ర , కోప, ముదే పదాలు దీనిని బలపరుస్తున్నాయి. కానీ ప్రతిపదార్థం స్పష్టం అవదు
[264] ఈ మాటా అర్థం కాదు కృపచూచుగాక అని రావాలి.

మంగళం కౌసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే ।
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళమ్ ॥

వేదవేదాంత వేద్యాయ మేఘశ్యామల మూర్తయే ।
పుంసాం మోహన రూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళమ్ ॥

విశ్వామిత్రాంతరంగాయ మిథిలా నగరీ పతేః ।
భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళమ్ ॥

పితృభక్తాయ సతతం భాతృభిః సహ సీతయా ।
నందితాఖిల లోకాయ రామభద్రాయ మంగళమ్ ॥

త్యక్త సాకేత వాసాయ చిత్రకూట విహారిణే ।
సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోధారాయ మంగళమ్ ॥

సౌమిత్రిణాచ జానక్యాచాప బాణాసి ధారిణే ।
సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళమ్ ॥

దండకారణ్య వాసాయ ఖండితామర శత్రవే ।
గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తి దాయాస్తు మంగళమ్ ॥

సాదరం శబరీ దత్త ఫలమూలా భిలాషిణే ।
సౌలభ్య పరిపూర్ణాయ సత్వోద్రిక్తాయ మంగళమ్ ॥

హనుమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్ట దాయినే ।
వాలి ప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళమ్ ॥

శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతూల్లంఘిత సింధవే ।
జితరాక్షస రాజాయ రణధీరాయ మంగళమ్ ॥

ఆసాద్యనగరీం దివ్యామభిషిక్తాయ సీతయా ।
రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళమ్ ॥

మంగళాశాసన పరైర్మదాచార్య పురోగమైః ।
సర్వైశ్చ పూర్వైరాచార్యైః సత్కృతాయాస్తు మంగళమ్ ॥